

Френсіс Скотт Фіцджеральд

ВЕЛИКИЙ ГЕТСБИ

ВИДАННЯ З ПАРАЛЕЛЬНИМ ТЕКСТОМ

Francis Scott Key Fitzgerald

THE GREAT GATSBY

Видання з паралельним текстом

Френсіс Скотт Фіцджеральд

Великий Гетсбі = The Great Gatsby

«Фолио»

1925

ББК 84(7СПО)

Фіцджеральд Ф.

Великий Гетсбі = The Great Gatsby / Ф. Фіцджеральд — «Фолио»,
1925 — (Видання з паралельним текстом)

ISBN 978-966-03-7718-9

Френсіс Скотт Фіцджеральд (1896—1940) — американський письменник, автор багатьох романів та оповідань про покоління «епохи джазу», яскравий представник так званого «втраченого покоління». «Великий Гетсбі» — його найвідоміший роман, який став символом «століття джазу». Америка, початок 20-х років ХХ сторіччя, час «сухого закону» і гангстерських розбірок, яскравих вогнів і яскравого життя. Тридцятирічний Нік Каррауей приїхав до Нью-Йорка навчатися банківської справи, хоча й плекає у глибині душі мрію про письменництво. Він і розповідає читачеві про пригоду, в яку виявився втягнутим. Аби уникнути міської спеки, Нік винайняв занедбаний будиночок у приміській зоні Нью-Йорка Вест-Егг, на березі затоки, де розташовані багаті будинки. Головним героєм оповіді стає його найближчий сусід, хазяїн великого палацу, нікому не відомий, загадковий та ексцентричний самотній молодик на ім'я Джей Гетсбі — Великий Гетсбі. Це людина, яка створила себе за рецептами американської моралі і яка дуже багата, але попри те — надзвичайно самотня. Кохання Великого Гетсбі до Дейзі стає величезною трагедією не тільки для нього... В форматі a4.pdf збережено издательское форматирование.

ББК 84(7СПО)

ISBN 978-966-03-7718-9

© Фіцджеральд Ф., 1925

© Фолио, 1925

Содержание

Розділ 1	6
Розділ 2	15
Розділ 3	22
Розділ 4	32
Розділ 5	42
Конец ознакомительного фрагмента.	45

Френсіс Скотт Фіцджеральд

Великий Гетсбі = The Great Gatsby

Розділ 1

Ще будучи зеленим і вразливим юнаком, я дістав від батька пораду, яку запам'ятав на все життя. – Щоразу, коли тобі раптом захочеться когось осудити, – сказав він, – згадуй, що не кожному на цім світі випали переваги, які маєш ти. Він нічого не додав до цього, але ми з ним завжди розуміли один одного з півслова, і мені ясно було, що він має на думці набагато більше. Отож я привчив себе не квапитися з висновками і завдяки цій звичці не раз здобував прихильність людей пересічних, а ще частіше ставав жертвою невинуватих зануд. Хвороблива натура швидко вловлює і зразу ж намагається використати вияв терпимості з боку людини цілком нормальної; ще в коледжі мені несправедливо закидали потяг до дешевої популярності через те, що найбільш вовкуваті й замкнуті хлопці звиряли мені свої потаємні жалі. Я зовсім не домагався такої відвертості – навпаки, помітивши в голосі співрозмовника перші нотки довірчих одкровенень, я, бувало, вдавав, що хочу спати, чи поспішаю кудись, чи переходив на такий собі задержувато-легковажний тон; адже, виливаючи душу, молоді люди, як правило, не добирають своїх власних слів, а говорять з чужого голосу і до того ж, на жаль, з явними недомовками.

Стриманість у судженнях вселяє невичерпну надію. Я й досі побоююся прогавити щось, якщо забуду батькове снобістське зауваження – яке я по-снобістському повторюю – про те, що природа наділяє людей різним розумінням дозволеного і недозволеного.

А тепер, похвалившись своєю терпимістю, я мушу зізнатися, що вона не безмежна. Поведінка людини може ґрунтуватися на засадах твердих, як камінь, чи хлипких, як твань, але часом настає й така мить, коли мене вже не обходить, на чому вона ґрунтується. Минулої осені, коли я повернувся з Нью-Йорка, мені хотілося, щоб людство стало на варту своїх моральних цінностей, як затягнутий у мундир солдат. З мене досить уже було розгульних екскурсій з відвіданням потаємних закутків людської душі. Тільки для Гетсбі, людини, ім'ям якої названа ця книжка, я робив виняток, – для Гетсбі, котрий уособлював усе те, що я глибоко зневажаю. Якщо міряти особистість напругою її поривань, то він був особистістю надзвичайною, наділеною якоюсь загостреною чутливістю до всього, що може пообіцяти йому життя; він був немовби частиною одного з тих складних приладів, що рееструють підземні поштовхи на відстані десятків тисяч миль. Чутливість ця не мала нічого спільного з млявою вразливістю, яку гучно іменують «артистичною вдачею», – це була рідкісна здатність надіятися, романтичний запал, якого я ні в кому більше не зустрічав і, певне, вже ніколи не зустріну. Ні, Гетсбі наостанку виправдав себе; не він, а те, що тяжіло над ним, та отруйна курява, яку здіймали крила його мрії, – ось що на час позбавило мене інтересу до людських перебіжних печалей та скороминущих радощів. Я належу до заможної родини, яка от уже в третьому поколінні відіграє значну роль у житті нашого середньозахідного міста. Каррауеї – це, власне, цілий клан, що, за родинними переказами, походить від герцогів Баклу, але наша парость бере початок фактично від дідового брата, який приїхав сюди 1851 року, відкупився від участі в Громадянській війні й налагодив оптову торгівлю залізним товаром, яку тепер провадить мій батько. Я ніколи не бачив свого двоюрідного діда, але кажуть, ніби я схожий на нього – засвідчувати це має його досить грубий портрет, що висить у батьковому кабінеті. 1915 року, рівно через двадцять п'ять років після мого батька, я завершив вищу освіту в Нью-Хейвені, а трохи згодом узяв участь у тій запізній міграції тевтонських племен, яке заведено називати Великою світовою війною. Похідне життя так захопило мене, що, повернувшись додому, я вже не міг всидіти на місці.

Рідний штат здавався мені тепер не славним осереддям всесвіту, а, скоріш, його пощербленим краєм; тим-то я вирішив податися на Схід і вивчитися на біржовика. Всі мої знайомі жили з біржі – тож невже вона не прогодує ще одного самотнього чоловіка? Мої численні тітки й дядьки обговорювали це питання так заклопотано, наче йшлося про вибір для мене початкової школи, і нарешті дуже поважно й не дуже впевнено виголосили: «Власне, чом би й ні...»

Батько погодився протягом року оплачувати мої рахунки, і ось після всіляких непередбачених затримок я навесні 1922 року приїхав до Нью-Йорка, як мені здавалося тоді, – назавжди. Мені, звісно, слід було б найняти помешкання в самому місті, але наближалось літо, а я прибув з краю просторих травників і тінистих дерев, і тому, коли один молодий колега по конторі запропонував найняти вдвох помешкання де-небудь у передмісті, я радо пристав на це. Він підшукав обшарпаний дачний будиночок за вісімдесят доларів на місяць, але в останню хвилину фірма відрядила його до Вашингтона й мені довелося оселитися там самому. Я завів собаку – щоправда, всього на кілька днів, бо потім він утік, – купив старенький «додж» і найняв служницю, фінку, яка стелила мені ліжко й готувала на електричній плитці сніданок, бормочучи собі під ніс якісь фінські мудрощі.

Перші кілька днів я почував себе самотньо, аж поки одного ранку мене зупинив на дорозі якийсь чоловік. – Ви не скажете, як дістатися до Вест-Егга? – безпорадно спитав він. Я пояснив. І коли я рушив далі, почуття самотності як рукою зняло. Я був тутешній, я був старожил, я показував дорогу іншим! Випадковий перехожий надав мені звання почесного громадянина цієї місцевості. Сонце припікало щодень сильніше, бруньки розпукувалися, вистрілюючи листя, мов у кіно при вповільненій зйомці, і, як завжди о цій порі, я сповнювався вірою в те, що з настанням літа почнеться нове життя. Передусім я візьмусь за книжки, я читатиму їх одну за одною, а ще – набиратимусь сили й здоров'я, п'ючи на повні груди свіже, живлюще повітря. Я купив кільканадцять посібників з банківської і кредитної справи, з економіки капіталовкладень, і вони вишикувалися на полиці, сяючи червоними палітурками з золотим тисненням, мов щойно викарбувані монети, обіцяючи розкрити блискучі таємниці, відомі лише Мідасу, Моргану й Меценату.

Я мав також благородний намір прочитати багато інших книжок. В університеті я захоплювався літературними вправами – протягом року навіть писав пишномовні, претензійні передові для «Йельського вісника» – і тепер хотів удосконалитися на цій ниві, щоб знову стати найвужчим з усіх вузьких фахівців – так званою всебічно розвинутою людиною. Між іншим, я кажу це не для красного слова – зрештою, життя бачиш найліпше, коли спостерігаєш його тільки з одного вікна.

Волею випадку я оселився в одному з найдивніших куточків Північної Америки, на неширокому, вкритому буйною рослинністю острові, що простягся просто на схід від Нью-Йорка – острові, на якому серед інших примх природи є два незвичайні геологічні утвори. За двадцять миль від міста в солону масу найбільш освоєних вод Ракідної півкулі, в широченний затон, що зветься протокою Лонг-Айленд, заходять два миси, які обрисами нагадують величезні яйця, однакові за формою і розділені тільки невеликою затокою. Вони не являють собою ідеальні овали – кожне, як Колумбове яйце, знизу сплюснуте, – але схожість їхніх обрисів та розмірів, певне, щоразу спантеличує чайок, що пролітають над ними. Для безкрилих істот ще дивовижніша особливість полягає в тому, що, поза обрисами та розмірами, ці утвори цілковито відрізняються один від одного.

Я оселився у Вест-Еггу – сказати б, менш фешенебельному з двох селищ, хоча цей словесний ярлик дуже приблизно окреслює химерний, ба навіть трохи лиховісний контраст між ними. Мій будиночок стояв на самому краю мису, ярдів за п'ятдесят від берега, затиснутий між двома величезними особняками, з тих, які наймають на сезон за дванадцять-п'ятнадцять тисяч. Особливо розкішною була споруда праворуч – достеменна копія якоїсь нормандської

Hôtel de Ville з вежею, новенькі мури якої ще ледь прикривало обрідне плетиво плюща, з мармуровим плавальним басейном і садком на добрих сорок акрів.

Я знав, що це особняк Гетсбі. Цебто, – оскільки ми з ним не були знайомі, – що він належить якомусь добродієві на прізвище Гетсбі. Мій будиночок був тут мов більмо на оці, але більмо таке малесеньке, що його навіть не помічали, й тому я мав змогу тішитися не тільки видом на море й на газон мого сусіда, а й усвідомленням того, що я живу в оточенні мільйонерів – і все за якихось вісімдесят доларів на місяць.

По той бік затоки сяяли над водою білі палаци фешенебельного Іст-Егга, і, власне, історія літа, про яке йдеться, починається з мого вечірнього візиту до Б'юкененів, що мешкали в Іст-Еггу. Дейзі Б'юкенен доводилася мені троюрідною сестрою, а Тома я знав ще з студентських часів. Відразу по війні я два дні гостював у них у Чикаго. Том, серед інших своїх спортивних перемог, здобув колись славу найкращого нападаючого футбольної команди Йельського університету – тобто став одним із тих досить типових американців, котрі на двадцять першому році життя досягають граничної межі досконалості, за якою вже все, що б вони не робили, має присмак поразки. Батьки його були неймовірно багаті – ще в університеті йому дорікали за звичку розкидатися грошима, – і тепер він перебрався з Чикаго на Схід з розмахом просто-таки разючим; привіз, наприклад, з Лейк-Фореста цілий табун поні для гри в поло. Навіть важко було повірити, що в моєму поколінні є люди настільки багаті, що можуть дозволити собі таке. Я не знаю, що спонукало їх переселитися на Схід. Вони провели рік у Франції, теж без видимих на те причин, а потім якийсь час переїздили з місця на місце, завжди туди, де збиралися багатії, щоб разом грати в поло й тішитися своїм багатством. «Ми починаємо осідле життя», – сказала мені Дейзі по телефону, але я не повірив цьому. Я не міг зазирнути їй у душу, але мені здавалося, що Том довіку блукатиме по світу, гнаний тугою за безповоротно втраченою гостротою почуттів футболіста. Отак воно й сталося, що одного теплого вітряного вечора я приїхав до Іст-Егга в гості до двох своїх давніх приятелів, яких я, власне, майже не знав. Їхній особняк виявився ще пишнішим, ніж я собі уявляв. Це була весела червоно-біла споруда в південному колоніальному стилі з видом на затоку. Травник, що розпочинався майже біля самої води, біг з чверть милі до парадних дверей, перестрибуючи через сонячні годинники, і стежки, посипані товченою цеглою, і пломенючі квітники, аж поки, досягши будинку, мовби з розбігу спинався на стіну яскраво-зеленим виноградним лозинням. На терасу будинку виходив ряд балконних дверей; широко розчинені назустріч теплому надвечірньому вітрові, вони сяяли золотом проти сонця, а на сходах, широко розставивши ноги, стояв Том Б'юкенен у костюмі для верхової їзди. Він змінився зі студентських років. Тепер це був кремезний русявий тридцятирічний чоловік з твердою лінією губ і гоноровитими манерами. Найпримітнішими в його обличчі були очі: блискучі, зухвалі, вони дивилися так, що здавалося, ніби він весь час загрозово подається вперед. Навіть трохи жіночна ошатність наїзницького костюму не могла приховати могутності його тіла: халяви лискучих чобіт облягали литки так тісно, що, здавалося, шнурівка як не лусне, а коли він ворухнув плечем, під тонким сукном перекотився вузол дужих м'язів. Це було тіло, в якому вчувалася мертва хватка, – жорстоке тіло. Голос його – різкий, хрипкий тенор – тільки підсилював враження, що перед тобою людина брутальна. В тому голосі бриніла ледь помітна зверхність, навіть коли він говорив з приємними йому людьми, – не дивно, що в університеті багато хто ненавидів його лютою ненавистю. Здавалося, він казав: «Не думайте, що я наполягаю на своєму лише тому, що я сильніший і мужніший від вас!» На старшому курсі ми з ним належали до одного студентського товариства, і, хоч друзями не були, мені весь час здавалося, що я йому подобаюсь, і що він, вовкуватий, зухвалий, а проте неприкаяний, хоче подобатися мені. Ми постояли трохи на залитій сонцем терасі.

– Я тут непогано влаштувався, – сказав він, роззираючись довкола з неспокійним блиском в очах. Потім, узявши мене за плече, змусив обернутись і жестом широкої пласкої долоні запросив оглянути панораму, що відкривалася з тераси: спадикий італійський сад, пів-акра

яскравих духмяних троянд і далі, біля берега, моторна яхта з задергим носом, що погойдувалася на хвилях припливу. – Я купив цю садибу в Демейна, нафтовика, – він знов обернув мене за плече, ввічливо, але рвучко. – Ну, ходімо.

Проминувши великий хол, ми опинилися в осяйному рожевому просторі, приналежність якого до будинку позначали тільки високі скляні двері праворуч і ліворуч. Відчинені навстіж двері яскраво біліли на тлі соковитої зелені, що немовби вросла в будинок. Легкий вітрець гуляв по кімнаті, підхоплюючи завіси, мов бліді прапори, – то вдуваючи їх досередини, то видмухуючи надвір, а то раптом підкидаючи вгору, до стелі, схожої на глазурований весільний торт, і, коли вони опускалися, по килиму винного кольору перебігала тінь, мов жмури, зняті бризом на морській гладіні. Єдиною цілковито нерухомою річчю в тій кімнаті була величезна канапа, на якій, мов на заякореній повітряній кулі, сиділи дві молоді жінки. Їхні білі сукні морщились і тріпотіли, неначе вони обидві щойно залетіли сюди після короткого польоту навколо дому. Я, напевне, з хвилину постояв, слухаючи, як шурхотять і виляскують завіси й порипує картина на стіні. Потім щось грюкнуло – Том Б'юкенен зачинив з одного боку двері, – і впійманий вітер затих у кутках кімнати, а завіси, килим і обидві молоді жінки поволі опустилися додолу. Молодша з двох жінок була мені незнайома. Вона лежала на своєму кінці канапи, випростана, нерухома, трохи відкинувши голову, ніби на підборідді в неї стояла якась річ, що її вона насилу втримувала в рівновазі. Якщо вона й помітила мене краєчком ока, то нічим не виказала цього, а я, розгубившись, мало не попросив пробачення за те, що завадив їй своєю несподіваною появою. Друга – це була Дейзі – спробувала підвестись. Заклопотано насупившись, вона трохи подалася вперед, але тут-таки засміялася чарівно безглуздим сміхом, і я теж засміявся і підійшов до канапи.

– Я просто остовпіла від радості. – Вона знову засміялася, ніби сказала щось дуже дотепне, й затримала на мить мою руку, заглядаючи мені в очі з таким виразом, наче найбільше в житті мріяла побачити саме мене. Вона вміла так дивитись. Потім пошепки назвала мені прізвище дівчини, що балансувала невидимою річчю: Бейкер. Кажуть, ніби Дейзі говорить стишеним голосом тільки для того, щоб змусити співрозмовника нахилитися ближче до неї; сміховинний закид, який анітрохи не применшує її чарівності. Уста міс Бейкер ворухнулися, вона ледь помітно кивнула мені головою й відразу ж знову відкинула її назад – певно, те, що стояло в неї на підборідді, захиталось, і вона злякалася, що воно впаде. І знову я мало не попросив у неї пробачення. Будь-який вияв надмірної самовпевненості й незалежності завжди приголомшує мене. Кузина знову привернула до себе мою увагу, почавши розпитувати мене своїм низьким, хвилюючим голосом.

Слухаючи такий голос, ловиш кожен його перелив, немов мелодію, яку тобі дано почути лише раз у житті. Дейзі мала смутне, гарне обличчя, осяяне яскравими очима й яскравими жагучими устами, але чоловікам, які захоплювалися нею, найважче було забути звабу її голосу – ту його милозвучну владність, той тихий придих: «Чуєш?» – немов відлуння великої втіхи, якої вона щойно зазнала, і обіцянка втіхи ще більшої, яка чекає попереду. Я розповів, що по дорозі до Нью-Йорка зупинився на день у Чикаго, й переказав їй вітання від десятка друзів.

– То вони там тужать за мною? – радісно вигукнула вона.

– Все місто охоплено смутком. В усіх машин ліве заднє колесо пофарбоване в чорний колір на знак жалоби, а над північним берегом озера цілу ніч розлягається стогін і плач.

– Ой, як гарно! Вертаймося туди, Томе. Завтра ж! – І тут-таки без видимого зв'язку вона додала: – Глянув би ти, Ніку, яка в нас донечка!

– Покажи.

– Вона зараз спить. Їй уже три роки. Ти ще не бачив її? – Ні. – Я неодмінно покажу її тобі... Вона...

Том Б'юкенен, який нетерпляче походжав по кімнаті, зупинився і поклав мені руку на плече. – Чим ти тепер займаєшся, Ніку? – Стажуюся на біржового маклера. – В кого? – Я

назвав. – Ніколи не чув, – зневажливо кинув він. Мене це розсердило. – Почуєш, – коротко відказав я. – Неодмінно почувеш, якщо оселишся тут надовго. – О, щодо цього можеш бути певен, – мовив він, глянувши на Дейзі, а потім знову на мене, немов чекаючи якихось заперечень. – Не такий я дурний, щоб селитися десь-інде.

Тут міс Бейкер сказала: «Авжеж!» – і я аж здригнувся з несподіванки: це було перше слово, яке вона вимовила за весь час. Певно, її саму це здивувало не менше, ніж мене; вона позіхнула і, швидко, зграбно вивернувшись, опинилася на ногах.

– Аж затерпла вся, – поскаржилася вона. – Здається, я все життя пролежала на цій канапі.

– Не дивися на мене так, – відказала Дейзі. – Я з самого ранку намагаюся витягти тебе до Нью-Йорка.

– Ні, дякую, – мовила міс Бейкер до чотирьох кок тейлів, щойно принесених до кімнати. – Перед грою я не п'ю.

Господар дому недовіжливо подивився на неї. – Це ж треба! – Він вихилив свою склянку так, наче в ній була тільки крапля на денці. – Не збагну, як тобі взагалі щось удається.

Я зачудовано подивився на міс Бейкер, не розуміючи, що саме їй «удається». На неї приємно було дивитися. Вона була струнка, з маленькими грудьми й трималася рівно, мов молодий кадет – навіть по-кадетському трохи відводила назад плечі. Її сірі, примружені очі з чемною цікавістю дивилися на мене з гарненького, блілого, вередливого личка. Мені раптом здалося, що я вже десь бачив її, можливо, на фотографії.

– Ви мешкаєте у Вест-Еггу? – промовила вона досить зневажливо. – В мене там є знайомі.

– Я там не знаю жодн...

– Не може бути, щоб ви не знали Гетсбі.

– Гетсбі? – спитала Дейзі. – Якого Гетсбі?

Перше ніж я встиг сказати, що це мій сусід, лакей оголосив, що їсти подано, і Том Б'юкенен, затиснувши в залізних пальцях мій лікоть, владно випровадив мене з вітальні – немов пересунув пішака з однієї клітки на іншу. Розслаблено, неквапно, взявшись руками в боки, обидві молоді жінки йшли попереду нас до столу, накритого на терасі, що рожевіла в промінні надвечірнього сонця. Вогники чотирьох свічок миготіли на столі під притихлим вітерцем.

– А свічки навіщо? – насупилася Дейзі й загасила їх пальцями. – За два тижні буде найдовший день року. – Вона обвела нас сяючим поглядом. – Скажіть, у вас бувало так, що ви чекаєте й чекаєте цього найдовшого дня, а потім, коли він уже минув, згадуєте, що прогавили його? Зі мною таке щороку буває.

– Давайте придумаємо що-небудь, – сказала міс Бейкер, позіхаючи так, наче вона не до столу сідала, а вкладалася в ліжку.

– Давайте, – сказала Дейзі. – Але що? – Вона безпорадно глянула на мене. – Що взагалі можна придумати?

Перше ніж я встиг відповісти, вона раптом з жахом утупилась очима у свій мізинець, а тоді жалібно вигукнула: – Дивіться! Я забила палець! – Ми всі подивилися – на суглобі був синець. – Це все ти, Томе, – ображено сказала вона. – Я знаю, ти ненавмисне, але це твоя робота. Так мені й треба: нащо одружувалася з таким здоровезним бездушним вайлом. – Я терпіти не можу цього слова, – сердито перебив її Том. – Навіть коли мені кажуть його жартома. – Вайло! – вперто повторила Дейзі. Часом вона й міс Бейкер починали говорити разом, але в їхній пустотливій, безладній балаканині не було жвавості, вона була холодна, як їхні білі сукні, як їхні байдужі очі, в яких не світилося жодного прагнення. Вони були присутні за столом і терпіли нашу з Томом присутність, тільки з чемності намагаючись розважати нас або допомагаючи нам розважати їх. Вони знали: незабаром обід скінчиться, а невдовзі по тому скінчиться й вечір, і його можна буде недбало пустити в непам'ять. Усе це було зовсім не так, як на Заході, де вечір минає в гарячковій напрузі, в постійному невситимому сподіванні чогось чи в нервовому побоюванні, що він от-от дійде кінця.

– Дейзі, поряд з тобою я почуваю себе справжнім дикуном, – признався я після другого келиха чудового бордо, якого анітрохи не псував легкий присмак корка. – Чи не можна завести розмову про щось простіше, ну, скажімо, про види на врожай?

Я не вкладав у ці слова якогось прихованого змісту, але реакція на них була несподівана. – Цивілізація стоїть на краю загибелі! – з раптовою люттю вигукнув Том. – Я тепер став безпросвітним песимістом. Ти читав книжку Годдарда «Піднесення кольорових імперій»? – Вперше про неї чую, – відповів я, здивований його тоном. – Чудова книжка, її кожен повинен прочитати. Зводиться вона ось до чого: якщо ми втратимо пильність, то біла раса... то, словом, кольорові поглинуть білих. І це щира правда, це доведено науково.

– Наш Том стає мислителем, – зауважила Дейзі з невідомим смутком. – Він читає різні мудрі книжки з довгезними словами. Що то було за слово, якого ми ніяк... – Я читаю наукові праці, – відрубав Том, кинувши на неї сердитий погляд. – Цей Годдард знає, що пише. Від нас, від панівної раси вимагається пильність, бо якщо ми забудемо про неї, інші раси візьмуть гору.

– Ми повинні стерти їх на порох, – прошепотіла Дейзі, люто підморгнувши червоному призахідному сонцю.

– От якби ви жили в Каліфорнії... – почала міс Бейкер, але Том перебив її, важко засовавшись на стільці. – Річ у тім, що ми належимо до нордичної раси. Я, і ти, і ти, і... – якусь мить повагавшись, він кивком голови зарахував до нордичної раси і Дейзі, й вона зразу ж підморгнула мені. – І все, з чого складається цивілізація, створено нами – ну, там, наука, мистецтво і таке інше. Розумієш?

Було щось жалюгідне в цій його знятості, неначе йому вже мало було самовдоволення, яке за роки, що ми не бачилися, ще більше зросло. Раптом десь у будинку задзвонив телефон, лакей пішов до апарата, й Дейзі, скориставшись з хвилинної паузи, нахилилася до мене.

– Я розкрию тобі родинну таємницю, – жваво зашепотіла вона. – Про ніс нашого лакея. Хочеш знати таємницю про ніс нашого лакея?

– Заради цього я, власне, й приїхав. – Тож слухай: наш лакей не завжди був лакеєм. Раніше він служив у Нью-Йорку, в одній родині, що мала столового срібла на двісті персон, і його обов'язком було чистити те срібло. Він його чистив день у день, з ранку до вечора, й дочистився до того, що в нього почав блищати ніс... Спочатку тьмяно, а потім дедалі яскравіше, – покинула міс Бейкер.

– Так, дедалі яскравіше, й дійшло до того, що йому до велось відмовитись від тієї посади.

Останні промені сонця пестливо торкнулися порожевілого обличчя Дейзі. Я слухав її тихий голос, мимоволі тамуючи подих, подаючись до неї всім тілом, та ось рожеве світло почало згасати, і промені зникли з її обличчя, повільно, неохоче, мов діти, яких сутінки женуть додому з вулиці, що обіцяла ще так багато розваг. Лакей повернувся і прошепотів щось на вухо Томові. Той насупив брови, відсунув свій стілець і, не сказавши ні слова, ввійшов до вітальні. Його відсутність, здавалося, ще більше розворушила Дейзі, вона знову нахилилася до мене й сказала задушевним, співучим голосом: – Як мені приємно бачити тебе за нашим столом, Ніку! Знаєш, ти схожий на... на троянду, так, саме на троянду. Правда ж? – звернулася вона до міс Бейкер, шукаючи в неї підтвердження. – Правда ж, він – справжня троянда?

Це була неправда. Я навіть віддалено не схожий на троянду. Вона говорила, що на думку спливе, але від неї віяло зворушливим теплом, неначе серце її поривалося назовні з потоком цих гарячкових, бентежних слів. А потім вона раптом кинула серветку на стіл, вибачилась і теж зникла у вітальні. Ми з міс Бейкер обмінялися швидкими поглядами, зумисне позбавленими будь-якого виразу. Я хотів щось сказати, але вона, стріпнувшись, нашорошилася й застережливо цитнула на мене. Притишені, схвильовані голоси долинули до нас із вітальні, й міс Бейкер подалася всім тілом уперед, безсоромно прислухаючись. Голоси підвищилися так, що вже майже можна було розрізнити окремі слова, потім притихли, знову збуджено загули і, нарешті, замовкли.

– Цей містер Гетсбі, про якого ви згадували, – мій сусід, – заговорив я.

– Мовчіть. Дайте послухати, що там робиться.

– А там щось робиться? – невинно спитав я.

– Невже ви нічого не знаєте? – щиро здивувалася міс Бейкер. – Я гадала, що всі знають.

– Я не знаю.

– Ну, як вам сказати... – почала вона, вагаючись. – У Тома є пасія в Нью-Йорку. – Пасія? – розгублено перепитав я. Міс Бейкер кивнула головою. – Могла б, між іншим, мати хоч трохи совісті й не дзвонити йому в обідній час. Правда ж?

Перше ніж я встиг зрозуміти, про що йдеться, почулося шелестіння сукні, рипіння шкіряних підшов – і Том з Дейзі повернулися до столу. – Даруйте, нагальна справа! – удавано весело вигукнула Дейзі.

Вона сіла, допитливо глянула на міс Бейкер, потім на мене й повела далі: – Я на хвильку визирнула в сад, він виглядає так романтично. Посеред газону сидить пташка, по-моєму, це соловейко – він, напевно, прибув на кораблі з-за океану. Боже, як він співає! – Вона й сама мало не співала. – Суцільна романтика, чи не так, Томе?

– Просто казкова романтика, – відповів він і упалим голосом мовив до мене: – Після обіду, якщо не зовсім стемніє, я покажу тобі стайню.

Телефон знову задзвонив. Дейзі, дивлячись на Тома, рішуче похитала головою, і розмова про стайню та й, власне, розмова взагалі розтанула в повітрі. З останніх п'яти хвилин, проведених за столом, мені запам'яталися лише вогники свічок, що їх не знати чому знову запалили, і моє бажання дивитися всім просто в очі й водночас уникати їхніх очей. Не знаю, про що думали в цей час Дейзі й Том, але навіть міс Бейкер, з її явною схильністю до тверезого скептицизму, навряд чи спромоглася викинути з пам'яті оте різке, металеве, раптове нагадування про себе з боку п'ятої особи, незримо присутньої за нашим столом. Комусь, можливо, така ситуація видалася б пікантною; мене ж охопило бажання негайно викликати поліцію.

Ясна річ, про коней більше не згадувалося. Том і міс Бейкер, розділені широкою смугою сутінок, перейшли до бібліотеки й сіли там, немов над невидимим, але цілком реальним покійником, а я, зображуючи галантну зацікавленість і водночас удаючи, ніби трохи недочуваю, обійшов з Дейзі будинок; уже зовсім споночіло, коли веранди, що сполучалися між собою, вивели нас знову на центральну терасу. Там ми й умостилися бік у бік на плетеній канапці. Дейзі обхопила обличчя руками, немов перевіряючи його чарівну округлість, і погляд її занурився в оксамитну півтемряву. Я бачив, що вона вже насилу стримує хвилювання, і, намагаючись хоч якось заспокоїти її, почав розпитувати про дочку.

– Ми з тобою мало знаємо одне одного, Ніку, – сказала вона раптом. – Навіть як на троюрідних родичів. Ти не був на моєму весіллі.

– Я тоді ще не повернувся з війни.

– Так, справді. – Вона повагалася. – Розумієш, Ніку, я стільки всякого натерпілася, що вже ні в що не вірю.

Видно, вона мала-таки на те підстави. Я помовчав, але вона нічого більше не сказала, тож я зробив ще одну жалюгідну спробу перевести розмову на її дочку.

– Вона, певно, вже розмовляє і... і їсть, і взагалі...

– Авжеж. – Вона неухважно глянула на мене. – Слухай, Ніку, хочеш знати, що я сказала, коли вона народилася? Тобі цікаво?

– Дуже.

– Це допоможе тобі зрозуміти і те, як я ставлюся до... до багатьох речей. Тож не минуло ще й години, відколи вона з'явилася на світ, а Том був бозна-де. Я прокинулася після наркозу, відчуваючи себе зовсім самотньою, і зразу спитала акушерку: «Хлопчик чи дівчинка?» Вона відповіла: «Дівчинка», і я відвернулася і заплакала, а тоді сказала: «Ну й добре, що дівчинка. Тільки дай Боже, щоб вона виросла дурненькою, бо в цьому нашому житті жінці найкраще

бути дурненькою лялечкою!» Розумієш, я вважаю, що наше життя – це суцільна мерзота, – переконано вела вона далі. – І всі так вважають, навіть найосвіченіші люди. Ні, я не просто вважаю, я певна цього. Я ж бо скрізь побувала, всього надивилася, все перепробувала. – Вона зухвало блиснула очима, зовсім як Том, і засміялась із звабною зневагою. – Я жінка бувала, ох, бувала!

Досі голос її спонукав мене слухати й вірити, та тільки-но вона вмовкла, я відчув нещирість у її словах. Мене охопив раптовий сумнів: невже протягом цілого вечора вона грала комедію, щоб заручитися моїм співчуттям? За хвилину я переконався в цьому: на чарівному обличчі Дейзі з'явилася самовдоволена посмішка, неначе вона довела нарешті, що є повноправним членом того вельми привілейованого таємного товариства, до якого належав і Том.

Червона кімната квітла в сяйві лампи. Том і міс Бейкер сиділи на різних кінцях довгої канапи, дівчина читала йому вголос «Сетердей івнінг пост», і одноманітний журкіт слів зливався в заколисливу мелодію. Світло лампи, яскраве на халявах його чобіт, тьмяне на її волоссі кольору осіннього листя, віддзеркалилося від глясованої сторінки, коли міс Бейкер перегорнула її пружним рухом зграбної руки.

Коли ми ввійшли, вона застережливо виставила вперед долоню, дочитала: «Далі буде», – й кинула журнал на столик. Затерпле тіло її жадало руху: дівчина нетерпляче випростала ноги й підвелася.

– Десята година, – оголосила вона, визначивши час не інакше як поглядом на стелю. – Слухняній дівчинці пора спатки.

– У Джордан завтра змагання, – пояснила Дейзі. – У Вестчестері.

– Ах, то ви – Джордан Бейкер!

Тепер я зрозумів, чому вона видалася мені знайомою – це миле зневажливе личко не раз дивилося на мене з фотографій, що ілюстрували репортажі про спортивні події в Ешвілі, Хот-Спрінгсі й Палм-Бічі. Я навіть чув якусь плітку, що виставляла її в дуже невідгданому світлі, але про що саме йшлося, забув.

– На добраніч, – лагідно мовила вона. – Розбудіть мене о восьмій, гаразд?

– І ти так рано встанеш?

– Встану. На добраніч, містере Каррауей. Ми ще побачимось.

– Ну, звісно, побачитеся, – запевнила Дейзі. – Я оце навіть думаю, чи не посватати вас. Навідайся до нас частіше, Ніку, я постараюсь – як це кажуть? – спарувати вас. Знаєш – то ненароком замикатиму вас обох у комірчині, то виштовхуватиму в човні у відкрите море абощо...

– На добраніч, – гукнула зі сходів міс Бейкер. – Я нічого не чула.

– Вона славна дівчина, – сказав Том по хвилі. – Тільки даремно їй дозволяють отак швендяти, куди їй заманеться.

– А хто може їй щось дозволити чи заборонити? – холодно спитала Дейзі.

– Її родина – звісно хто.

– Її родина – це одна-однісінька тітка, якій уже, мабуть, двісті років. Але тепер нею опікуватиметься Нік, еге ж, Ніку? Тепер, улітку, вона приїздитиме до нас щосуботи. Я вважаю, що тепло родинного вогнища сприятливо вплине на неї.

Дейзі й Том подивились одне на одного.

– Вона з Нью-Йорка? – квапливо спитав я.

– З Луїсвілла. Подруга моєї юності. Моєї щасливої, безтурботної...

– Ти що, провела з Ніком на веранді задушевну бесіду? – раптом спитав Том.

– Задушевну бесіду? – Вона глянула на мене. – Ні, не пригадую. Стривай, здається, ми розмовляли про нордичну расу. Авжеж, саме про неї. Не знаю, хто почав перший, але ми так захопилися...

– Тобі, Ніку, тут казна-чого наговорять, не бери всього на віру, – застеріг мене Том.

Я весело відповів, що взагалі нічого не чув, і трохи згодом почав прощатися. Вони провели мене до дверей і, поки я сідав у машину, стояли вдвох у веселому прямокутнику світла. В останню мить Дейзі гукнула:

– Зажди! Добре, що я згадала, це ж так важливо. Чи правда, що ти заручився з якоюсь дівчиною там, у себе вдома?

– Так, так, – приязно підхопив Том, – ми чули, що в тебе є наречена.

– Наклеп. Я надто бідний.

– А ми чули, – наполягала Дейзі; на мій подив, вона знов оживилася, мов квітка, що розпустила пелюстки. – Ми чули від трьох різних людей, отже, це правда.

Звісно, я знав, про що йдеться, але в мене справді не було ніякої нареченої. Чутки про мої заручини стали, власне, однією з причин, що спонукали мене податися на Схід. Негоже рвати давню дружбу з дівчиною через якісь плітки, та, з іншого боку, мені зовсім не хотілося, щоб ті плітки врешті довели мене до шлюбу.

Цікавість Тома й Дейзі до моєї особи зворушила мене, тепер навіть їхнє багатство не здавалося мені таким нездоланим бар'єром між нами, але, вертаючись додому, я все ж таки не міг позбутись якогось неприємного, гнітючого почуття. Мені здавалося, що Дейзі лишається єдине: схопити дитину на руки й утекти з того дому, – але вона, видно, зовсім не мала такого наміру. Що ж до Тома, то звістка, що в нього є «пасія в Нью-Йорку», здивувала мене куди менше, ніж те, що якась книжка здатна вивести його з рівноваги. Щось змушувало його гризти округу зачерствілих ідей: видно, могутній тваринний егоїзм не живив більше його владну душу.

Літо вже настало по-справжньому – про це свідчили нові рекламні вогні на дахах придорожніх кафе й перед заправними станціями, де новенькі червоні бензоколонки стирчали в озерцях світла. Повернувшись до себе у Вест-Егг, я поставив машину під навіс й присів на подвір'ї на покинуту газонокосарку. Вітер ущух, стояла яскрава, напоена звуками ніч, між дерев лопотіли крилами птахи, нескінченними органічними переливами гули жаби, яких надмали, виповнювали життям могутні міхи землі. Темний силует kota плавно перескочив через освітлений місяцем травник, я постежив за ним очима й раптом побачив, що я тут не сам – кроків за п'ятдесят від мене, відокремившись від тіні сусіднього будинку, стояв якийсь чоловік; встроївши руки в кишені, він дивився на срібний розсип зірок. Спокійна невимушеність його пози й та особлива впевненість, з якою його ноги приминали траву, підказали мені, що це містер Гетсбі власною персоною вийшов роздивитись, яка ділянка тутешнього неба належить йому особисто.

Я вирішив окликнути його. Міс Бейкер згадувала про нього за обідом, і цього вистачило б, щоб зав'язати знайомство. Але ще не встигши розтулити рота, я раптом зрозумів, що зараз недоречно порушувати його самотність: він якось дивно простяг руки до темної води і, хоч відстань між нами була чимала, я міг би заприсягтися, що він тремтить. Мимоволі я і собі подивився на море, але не побачив нічого, крім одинокого зеленого вогника, малесенького й дуже далекого; певно, то був сигнальний ліхтар на краю чийогось причалу. Коли ж я озирнувся, Гетсбі вже зник, і я знову лишився сам у неспокійній темряві.

Розділ 2

Десь на півдорозі між Вест-Еггом і Нью-Йорком шосе раптом підбігає до залізничного полотна і з чверть милі біжить попід ним, немов бажаючи здалека обминути велике похмуре пустирище. Це Долина Жужелиці – примарні лани, де жужелиця сходить, мов збіжжя, утворюючи кучугури, пагорби, химерні сади; де жужелиця набуває обрисів будинків з коминами й димом, що клубочиться вгору, й де навіть, якщо дуже пильно придивитися, можна побачити жужеличних чоловічків, які то виникають, то розчиняються в імлістому, попільному тумані. Час від часу валка сірих вагонеток виповзає невидимими рейками, зупиняється із страхітливим брязкотом, і відразу ж попелясто-сірі чоловічки роєм накидаються на них з важкими лопатами й здійснюють таку густу хмару, що крізь неї вже не видно, яким таємничим ділом вони зайняті.

Але над тією сірою пустою, над зловісними клубами куряви, що безнастанно повзуть по ній, ви незабаром розрізняєте очі доктора Т. Дж. Еклберга. Очі доктора Т. Дж. Еклберга блакитні й величезні – діаметр самої тільки райдужної оболонки дорівнює цілому ярдові. Вони дивляться на вас не з обличчя, а просто крізь величезні окуляри в жовтій оправі, що сидять на неіснуючому носі. Певно, якийсь веселун окуліст із Квінса встановив тут цю рекламу, сподіваючись збільшити приплив пацієнтів, а потім сам назавжди склепив повіки або переїхав кудись, забувши прихопити з собою цей щит. Хоч би як там було, очі його, трохи збляклі від сонця й дощу, й досі задумливо споглядають похмуре звалище. З одного боку Долина Жужелиці впирається в брудну, смердючу річку, і, коли міст на ній розводять, щоб пропустити баржі, пасажирам затриманого поїзда доводиться іноді цілих півгодини видивлятися на безрадінний краєвид. Поїзд робить там зупинку завжди, принаймні на хвилину, і саме завдяки цьому я познайомився з коханкою Тома Б'юкенена.

Про те, що він має коханку, твердили всі, хто його знав. І обурювалися тим, що він дозволяє собі з'являтися з нею у фешенебельних ресторанах і, залишивши її саму за столиком, походжає по залу й заводить розмови з кожним знайомим. Хоч мені цікаво було подивитись на неї, знайомитися з нею я не хотів – а проте познайомитися довелось. Якось надвечір ми з Томом разом їхали поїздом до Нью-Йорка, й коли поїзд зупинився над кучугурами жужелиці, Том раптом зірвався на ноги і, схопивши мене під лікоть, буквально витяг з вагона.

– Давай зійдемо тут, – наполягав він. – Я хочу познайомити тебе з моєю дівчиною.

Певно, він добряче випив за обідом і тепер хотів гульнути разом зі мною – навіть якщо доведеться присилувати мене до цього. Йому навіть не спадало на думку, що я можу мати інші плани на неділю.

Слідом за ним я переліз через низьку побілену огорожу залізничного полотна, і під пильним поглядом доктора Еклберга ми пройшли якусь сотню ярдів у зворотному напрямку. Єдиними ознаками людської присутності перед нами були три суміжних будиночки з жовтої цегли, що стояли на краю звалища, – така собі Головна вулиця пустиря, що нікуди не вела й ні з чим не з'єднувалась. Один з тих будиночків, призначений під крамницю, стояв порожній, у другому, до якого вела жужелична стежка, містився нічний ресторанчик, а в третьому був гараж під вивіскою: «Авторемонт. – Джордж Б. Вільсон. – Купівля і продаж автомобілів». Туди ми і ввійшли.

Всередині було вбого й голо; лише один автомобіль – запилюжений, поламаний «форд» – зацьковано тулився до стіни в темному кутку. Мені раптом спало на думку, що цей порожній гараж тільки ширма, а над ним ховаються таємничі розкішні апартаменти; але в цю мить на дверях конторки з'явився, витираючи руки ганчіркою, сам хазяїн.

Це був млявий блондин, з обличчям безвольним, але загалом досить приємним. Коли він побачив нас, у його вологих блакитних очах засвітився блідий вогник надії.

– Вітаю, Вільсоне, друже, – сказав Том, весело ляснувши його по плечу. – Як справи?

– Гріх нарікати, – відповів Вільсон не дуже впевненим тоном. – Коли ж ви нарешті продасте мені ту машину?

– Десь на тому тижні. Мій механік лагодить її.

– Я бачу, він не дуже квапиться.

– А я цього не бачу, – відрубав Том. – Якщо вас щось не влаштовує, я, зрештою, можу продати її комусь іншому.

– Та ні, що ви, – скоромовкою проказав Вільсон. – Це я так...

Голос його урвався. Том нетерпляче роззирався довкола. Та ось на сходах почувся кроки, й за мить досить дебели жіноча постать затулила світло в дверях конторки. Жінка була років тридцяти п'яти, вже досить тілиста, але рухалася вона так, що повнота ця, як ото буває, тільки додавала їй звабності. В обличчі, відтіненому синьою в горошок крепдешиновою сукнею, не було жодної правильної риси, жодного натяку на вроду, але вся істота її випромінювала дивовижну жвавність, неначе в кожній клітинці її тіла негасимо жеврів вогонь. Вона повільно всміхнулася і, пройшовши повз чоловіка – пройшовши майже крізь нього, наче це була не людина, а тінь, – підійшла до Тома й потисла йому руку, дивлячись просто в очі. Потім облизнула губи і, не повертаючи голови, сказала чоловікові низьким, хрипким голосом:

– Ти б хоч здогадався стільці принести, щоб людям було де сісти.

– Зараз, зараз, – Вільсон подався до своєї конторки й відразу ж зник з очей, злившись із сірими цементними стінами. Його темний костюм і русяве волосся вкривав наліт сірої куряви – як і все довкола, за винятком жінки, яка підійшла тепер майже впритул до Тома.

– Давай зустрінемося сьогодні, – вимогливо сказав Том. – Їдьмо наступним поїздом.

– Гарзд.

– Я чекатиму внизу, на пероні, біля газетного кіоска.

Вона кивнула й відійшла – якраз у ту мить, коли Джордж Вільсон вийшов з двома стільцями зі своєї конторки.

Ми почекали її на шосе, відійшовши так, щоб нас не було видно. До свята Четвертого липня лишилося кілька днів, і весь сірий, кощавий хлопчик-італієць укладав рядочком петарди вздовж залізничної колії.

– Жахливий закуток, правда? – сказав Том, обмінявшись похмурим поглядом з доктором Еклбергом.

– Гірше не буває.

– Для неї з'їздити до Нью-Йорка – справжнє свято.

– А чоловік її як на це дивиться?

– Вільсон? Він гадає, що вона їздить у Нью-Йорк до сестри. Цей дурень не знає, на якому світі живе.

Отак і вийшло, що я разом з Томом Б'юкененом та його коханкою вирушив до Нью-Йорка. А втім, не зовсім разом; місіс Вільсон обачливо сіла в інший вагон. З боку Тома це була поступка тим добродішним жителям Вест-Егга, котрі могли опинитись у поїзді.

Вона перевдяглася в сукню з коричневого мережаного мусліну, що туго напнулася на її широкі стегнах, коли Том допомагав їй вийти на кінцевій зупинці. В газетному кіоску вона купила номер «Таун теттла» й кіноогляд, а в аптекарській крамничці – кольдкрем і флакончик парфумів. Нагорі, в лункій півтемряві вокзального крила, місіс Вільсон пропустила чотири таксі й обрала п'яте – нове авто кольору лаванди, з сірою оббивкою, яке нарешті вивезло нас із громаддя вокзалу в сліпуче сонячне сяйво. Та майже відразу вона рвучко одвернулася од вікна і, подавшись уперед, постукала в шибку шоферові, а тоді зажадала від Тома:

– Купи мені собачку. Я хочу, щоб у нас жив собачка. Це ж така втіха – собачка.

Заднім ходом ми підїхали до сивого дідуса, напрочуд схожого на Джона Д. Рокфеллера. На грудях у нього висів кошик, у якому вовтузилося кілька зовсім малих цуценят непевної масті.

- Яка це порода? – захоплено спитала місіс Вільсон, коли старий підійшов до вікна таксі.
- Є на всякий смак. Яку ви бажаєте, мадам?
- Мені б сторожову – таку, як ото в поліцейських. Є у вас така?

Старий невпевнено зиркнув у свій кошик, сунув у нього руку й витяг за загривок щеня, що перебирало в повітрі лапками.

– Це не сторожовий пес, – сказав Том.

– Та, мабуть-таки, не зовсім сторожовий, – з жалем погодився старий. – Скоріше це ердель. – Він провів рукою по коричневій зморшкуватій спинці. – Але подивіться, яка шерсть. Оце-так шерсть! Такого песика вам не доведеться лікувати від застуди.

– Ой, який гарнесенький! – замилувано мовила місіс Вільсон. – Скільки він коштує?

– Цей песик? – Старий розчулено оглянув щеня. – Цей песик коштуватиме вам десять доларів.

Ердель – а серед його предків, без сумніву, був і якийсь ердель, дарма що лапки він мав напрочуд білого кольору, – опинився на колінах місіс Вільсон, яка заходилася захоплено гладити його протизастудну шерсть.

– Це хлопчик чи дівчинка? – делікатно спитала вона.

– Цей песик? Цей песик – хлопчик.

– Це сучка, – впевнено сказав Том. – Ось вам гроші, тримайте. Можете купити на них ще десять таких щенят.

Ми виїхали на П'яту авеню, таку сонячну й мирну, таку пасторально-ідилічну цього ясного недільного дня, що я не здивувався б, якби з-за рогу раптом вийшла отара білих овечок.

– Зупиніть на хвилинку, – сказав я. – Тут я мушу з вами попрощатись.

– Ні в якому разі, – відрубав Том. – Міртл образиться, якщо ти не поїдеш до нас, правда, Міртл?

– Їдьмо з нами, – попросила вона. – Я подзвоню Кетрін, моїй сестрі. Вона красуня – так кажуть усі, хто розуміє.

– Та я б з охотою, але...

Перетнувши Центральний парк, ми поїхали далі, заглиблюючись у західну частину міста. На Сто п'ятдесят восьмій вулиці довжелезним білим пирогом простяглись однакові житлові будинки, там, перед одною із скибок цього пирога, машина зупинилась. Окинувши вулицю поглядом королеви, що повертається у свої володіння, місіс Вільсон узяла на руки песика й решту своїх покупок і величною ходою ввійшла в парадні двері.

– Я запрошу і подружжя Маккі, – оголосила вона в ліфті. – Але найперше подзвоню Кетрін.

Квартира містилася на горішньому поверсі – маленька вітальня, маленька їдальня, маленька спальня і ванна кімната. Вітальня від самого порога була заставлена надто громіздкими, як на неї, меблями з гобеленовою оббивкою: куди б ти не ступив, скрізь натикався на пишних дам, що гойдалися на орелях у Версальському саду. Єдиною оздобою на стіні була надміру збільшена фотографія – на перший погляд, вона зображала курку на оповитій туманом каменюці. Проте з відстані кількох кроків курка прибирала форми капелюшка, і з-під нього до вас усміхалося гладке обличчя якоїсь бабусі. На столі лежали впереміж старі номери «Таун теттла», книжка під назвою «Симон, званий Петром» і кілька бродвейських журнальчиків скандальної хроніки. Ввійшовши, місіс Вільсон передусім заходилась коло щеняти. Хлопчик-ліфтер неохоче подався на пошуки ящика з соломою і молока, до якого він, уже з власної ініціативи, додав бляшанку твердих собачих галет – одна така галета потім до самого вечора нудно розкисала в блюдечку з молоком. Тим часом Том відімкнув дверцята секретера й видобув звідти пляшку віскі.

Я лише двічі в житті впивався, і це був той другий раз. Тому все, що відбувалося там, я бачив немов крізь тьмянний, каламутний серпанок, хоча, принаймні до восьмої години, квар-

тиру заливало веселе сонячне світло. Сидячи в Тома на колінах, місіс Вільсон обдзвонювала якихось своїх знайомих; потім з'ясувалося, що нема чого курити, і я пішов по сигарети. Коли я повернувся, у вітальні нікого не було, тож я скромно примостився в кутку й прочитав цілий розділ із «Симона, званого Петром»; не знаю, чи книжка ця так жахливо написана, чи віскі забило мені паморочи, але я анічогісінько не втямив.

Тільки-но Том і Міртл (а після першого тосту ми з місіс Вільсон уже називали одне одного на ім'я) повернулися до вітальні, почали з'являтися гості.

Кетрін, сестра Міртл, виявилася стрункою, помітною жіночкою років тридцяти з густою копицею рудого коротко підстриженого волосся і молочно-білим від пудри обличчям. Брови в неї були вискубані, а потім намальовані під більш хвацьким кутом; та оскільки природа намагалася повернути бровам первісну форму, то обличчя мало якийсь двоїстий вираз. Кожен її рух супроводився брязкотом незліченних керамічних браслетів, що ковзали то вгору, то вниз на її руках. Вона ввійшла до вітальні такою швидкою, впевненою ходою і окинула меблі таким хазяйським поглядом, що я подумав, чи не вона тут мешкає. Та коли я спитав її про це, вона вибухнула робленим реготом, голосно повторила моє запитання, а потім сказала, що мешкає з приятелькою в готелі. Містер Маккі, блідий, схожий на жінку чоловік, був сусідом знизу. Видно, він шойно поголився; на щоці в нього засохла плямка білої піни. Він шанобливо привітався до кожного з присутніх, а мені пояснив, що належить до «мистецького кола». Згодом я довідався, що він фотограф і що збільшений портрет матері місіс Вільсон, який, мов туманне потойбічне видиво, завис на стіні кімнати, – витвір його рук. Його дружина була галаслива, манірна, вродлива і нестерпна. Вона гордо розповіла мені, що, відколи вони одружилися, чоловік сфотографував її сто двадцять сім разів.

Місіс Вільсон встигла перед появою гостей перевдягтись і тепер була вбрана в шикарну вихідну сукню з кремового шифону, що шурхотів, коли вона походжала по вітальні. Немовби під впливом нового туалету змінилась і її поведінка. Та дивовижна жвависть, що так вразила мене при нашому знайомстві в гаражі, перейшла в просто-таки разючу пиху. Її сміх, жести, мова ставали дедалі неприроднішими, і в міру того, як вона надималася, вітальня немовби зменшувалась довкола неї, аж поки в мене виникло враження, що місіс Вільсон стрімко обертається в клубках диму на якійсь рипучій, скреготливій осі.

– Ох, любя, – казала вона сестрі робленим, верескливим голосом, – усі ті люди тільки й дивляться, як би тебе ошукати, поживитися за твій рахунок. Не далі як минулого тижня до мене сюди приходила жінка, зробила педикюр, а заправила стільки, наче видалила мені апендицит!

– А як ту жінку звуть? – спитала місіс Маккі.

– Місіс Еберхардт. Вона робить педикюр вдома у клієнтів.

– Мені так подобається ваша сукня, – сказала місіс Маккі. – Від неї очей не відірвеш.

Місіс Вільсон відхилила комплімент, зневажливо звівши одну брову.

– Ет, це вже старі лахи, – мовила вона. – Цю сукню я вже не ношу – надягаю хіба тоді, коли мені байдуже, як виглядаю.

– Але вона вам страшенно пасує, ви в ній якась особлива, – не вгавала місіс Маккі. – Якби Честер міг зняти вас у такій позі, вийшов би справжній шедевр!

Ми всі мовчки втупились очима в місіс Вільсон, а вона, відкинувши з чола пасмо волосся, подарувала нам у відповідь сліпучу усмішку. Містер Маккі якийсь час придивлявся до неї, схиливши голову набік, а тоді простяг руку вперед, відвів назад і знову простяг уперед.

– Я змінив би освітлення, – сказав він нарешті. – Щоб увиразнити скульптурність обличчя. І обов'язково взяв би в кадр волосся в усій його пишноті.

– А я б нізащо не змінювала освітлення! – вигукнула місіс Маккі. – По-моєму, це...

– Шш! – присадив її чоловік, і ми всі знову зосередилися на предметі дискусії, але тут Том Б'юкенен голосно позіхнув і звівся на ноги.

– Ви б краще випили чогось, – звернувся він до подружжя Маккі. – Міртл, дай ще льоду й мінеральної, поки всі тут не послули.

– Я ж казала тому хлопцеві, щоб приніс лід. – Міртл звела брови, обурена недбалістю прислуги. – От ледацюги! За ними як не простежиш, нічого не зроблять.

Вона подивилася на мене й не знати чому засміялась. Потім схопила песика, палко поцілувала його і вийшла на кухню з таким виглядом, наче десяток кухарів чекають там її наказів.

– Я зробив кілька непоганих пленерів на Лонг-Айленді, – самовдоволено мовив містер Маккі.

Том тупо подивився на нього.

– Два навіть оправив у рамки й повісив у себе вдома.

– Два чого? – спитав Том.

– Два етюдів. Один я назвав «Мис Монток. Чайки», а другий – «Мис Монток. Море».

Кетрін, сестра Міртл, сіла на диван поряд мене.

– Ви теж живете на Лонг-Айленді? – спитала вона.

– Я живу у Вест-Еггу.

– Справді? Я там нещодавно побувала, з місяць тому. На вечорі в одного добродія на ім'я Гетсбі. Ви з ним знайомі?

– Він мій сусід.

– Знаєте, кажуть, він чи то племінник, чи то двоюрідний брат кайзера Вільгельма. Звідти і його багатство.

– Справді?

Вона кивнула головою.

– Я його боюся. По-моєму, з таким, як він, краще не мати справи.

Цю вельми цікаву інформацію про мого сусіда урвала місіс Маккі, яка, показавши пальцем на Кетрін, раптом вигукнула:

– А знаєш, Честере, з нею ти б теж зміг дещо зробити!

Але містер Маккі тільки неухважливо кивнув їй головою і знову обернувся до Тома.

– Я б по-справжньому зайнявся Лонг-Айлендом, якби хтось замовив за мене слівце. Мені б тільки пробитися в друк, а там уже я за себе певен!

– А ви зверніться до Міртл, – вибухнув реготом Том; місіс Вільсон саме ввійшла до вітальні з татею. – Вона вам напише рекомендаційного листа. Напишеш, Міртл?

– Якого листа? – спантеличено спитала Міртл.

– Рекомендаційного листа до твого чоловіка, нехай містер Маккі зробить з нього кілька етюдів. – Він поворушив губами, придумуючи. – Ну, скажімо: «Джордж Б. Вільсон біля бен-зоколонки» чи щось таке.

Кетрін присунулася ближче й прошепотіла мені у вухо:

– Вона ненавидить свого чоловіка так само, як Том – свою дружину!

– Невже!

– Смертельно ненавидить! – Вона подивилася на Міртл, потім на Тома. – Ну, а я кажу: нащо жити з тим, кого ненавидиш? По-моєму, так: домоглися б і він, і вона розлучення, а потім побралися б.

– Тож і вона не любить Вільсона?

Відповідь на це була несподівана. Відповіла сама Міртл, яка почула запитання, – відповіла лютою, брудною лайкою на адресу чоловіка.

– От бачите! – переможно вигукнула Кетрін, а потім знову притишила голос. – Власне, все упирається в його дружину. Вона католичка, а католики не визнають розлучення.

Дейзі зовсім не була католичкою, і хитрість, прихована в цій брехні, справила на мене неабияке враження.

– Коли вони все ж таки поберуться, – вела далі Кетрін, – то переїдуть на Захід і там пересидять, поки галас тут стихне.

– Тоді вже краще було б переїхати до Європи.

– О, то ви любите Європу? – несподівано голосно вигукнула Кетрін. – Я оце щойно повернулася з Монте-Карло.

– Справді?

– Так, рівно рік тому. Їздила туди з приятелькою.

– І довго там пробули?

– Ні, ми тільки зїздили до Монте-Карло й назад. Через Марсель. Ми мали з собою понад тисячу двісті доларів, але за два дні в казино нас обдерли до нитки. І досі дивуюсь, як ми звідти ноги винесли. Боже, як я ненавиджу те місто!

Надвечірнє небо за вікном на мить заяскріло медяною блакиттю Середземного моря, але пронизливий голос місіс Маккі відразу повернув мене до вітальні.

– Я теж мало не зробила жахливої помилки, – енергійно призналася вона. – Мало не вийшла заміж за єврейчика, який упадав коло мене кілька років. А знала ж, що він мені у слід ступити не годен. І всі мені казали: «Люсіль, цей чоловік тобі у слід ступити не годен!» Та коли б я не зустрілася з Честером, він би мене кінець кінцем укуськав.

– Так-так, – покивала головою Міртл Вільсон. – Але ви все ж таки за нього не вийшли.

– Та звісно, що не вийшла.

– А от я вийшла, – не зовсім точно сказала Міртл. – Ось у чому різниця між тим, що випало на нашу долю.

– А нащо ти це зробила, Міртл? – спитала Кетрін. – Ніхто ж тебе не силував.

Міртл на мить замислилася.

– Я вийшла за нього тому, що вважала його джентльменом, – сказала вона нарешті. – Я вважала, що він людина вихована, а виявилось, що він і нігтя мого не вартий.

– Ти ж якийсь час кохала його без тям, – зауважила Кетрін.

– Кохала? Без тям? – обурилася Міртл. – Звідки ти це взяла? Я кохала його не більше, ніж оцього добродія.

Вона тицьнула пальцем у мій бік, і всі подивилися на мене з докором. Я спробував усім своїм виглядом показати, що наші стежки ніколи раніше не сходились.

– Якщо я й зїхала з глузду, то лише тоді, коли погодилась одружитися з ним. Але я відразу зрозуміла свою помилку. Він позичив у когось костюм, щоб надягти на весілля, а мені навіть не сказав про це, і за кілька днів – його саме не було вдома – якийсь тип прийшов по той костюм. – Вона озирнулася, перевіряючи, чи всі її слухають. – «Як? – кажу. – Це ваш костюм? Уперше чую». Але костюм я все ж таки віддала, а потім упала на ліжко і ревма проревла аж до вечора.

– Їй справді вже треба йти від нього, – знову зашепотіла до мене Кетрін. – Вони прожили над тим гаражем цілих одинадцять років! А до Тома вона ж ні на кого навіть не дивилася.

Пляшка віскі – вже друга того вечора – тепер переходила з рук у руки, і тільки Кетрін не торкалась її, запевняючи, що їй «і без нього весело». Том викликав консьєржа й послав його по якісь знамениті сандвічі, які, мовляв, можуть замінити цілу вечерю. Я знову і знову поривався піти – мені хотілося пішки пройтися в лагідних сутінках до Центрального парку, але щоразу, коли я намагався підвестись, мене втягували в якусь безладну, галасливу суперечку, що мов мотузкою прив'язувала мене до крісла.

А тим часом, можливо, якийсь випадковий перехожий дивився вгору, на наші освітлені вікна, й міркував, які таємниці людського існування ховаються за ними, і подумки я опинявся на місці того перехожого й відчував ту саму цікавість. Я був водночас і тут, і там, охоплений і захватом, і страхом перед нескінченною різноманітністю життя.

Міртл присунула своє крісло до мого і, гаряче дихаючи, раптом вихлюпнула на мене історію свого знайомства з Томом.

– Ми сиділи у вагоні одне навпроти одного, на тих двох місцях біля тамбура, що їх завжди займають в останню чергу. Я їхала до Нью-Йорка, до сестри, й мала в неї заночувати. Він був у фракці, в лакових черевиках, і я не могла відірвати від нього очей, але щоразу, як він на мене дивився, я вдавала, ніби розглядаю рекламний плакат у нього над головою. Коли ми приїхали й почали виходити, він опинився поряд зі мною й так притиснувся своєю білою манишкою до мого плеча, що я пригрозила покликати полісмена, але він мені не повірив. Від хвилювання я була мов у тумані: коли ми з ним сідали в таксі, я навіть не розуміла, чи це таксі, чи вагон підземки. А в голові думка: «Живемо тільки раз, живемо тільки раз».

Вона озирнулася на місіс Маккі, й кімната виповнилась її робленим сміхом.

– Ох, любя! – вигукнула вона. – Я подарую вам цю сукню, як тільки вона мені набридне. Завтра я куплю собі нову. Мені треба скласти на завтра список усіх справ. Масаж, потім перманент, потім купити нашійник для собачки, й оту попільничку з пружинкою, і вінок з чорним шовковим бантом на могилку матусі, такий, щоб пролежав ціле літо. Неодмінно треба все це записати, щоб я нічого не забула.

Була дев'ята година, та майже відразу ж я знову глянув на годинник, і виявилось, що вже десята. Містер Маккі спав у кріслі, поклавши на коліна стиснуті кулаки – в позі, яку люблять приборати перед фотоапаратом поважні ділки. Своєю хусткою я стер з його щоки засохлу мильну піну, що цілий вечір муляла мені очі.

Щеня сиділо на столі і, витріщаючи засліплені димом очі, раз у раз тихенько скавучало. Якісь люди з'являлися, зникали, домовлялися кудись іти, губили одне одного, шукали й знову знаходили на відстані трьох кроків. Уже десь над північ Том Б'юкенен і місіс Вільсон, стоячи лицем в лице, запекло засперечалися з приводу того, чи місіс Вільсон має право вимовляти ім'я Дейзі.

– Дейзі! Дейзі! Дейзі! – вигукувала місіс Вільсон. – Чув? Скільки схочу, стільки й казатиму. Дейзі! Дейзі! Дейзі!...

Коротким вправним ударом долонею Том Б'юкенен роз'юшив їй носа.

Потім були закривавлені рушники на підлозі ванної, обурені вигуки жінок і болісні уривчасті зойки, що перекривали весь цей галас. Містер Маккі прокинувся, підвівся і, мов сновида, рушив до дверей. На півдорозі він зупинився, обернувся й обвів поглядом усю цю сцену: його дружина й Кетрін, лаючись і втішаючи Міртл, метушаться з якимись пляшечками й бинтами між громіздких меблів, а на дивані нещасна, залита кров'ю жертва намагається сторінками «Таун тетгла» прикрити гобелен зі сценами Версаля. Потім містер Маккі знов обернувся і рушив до дверей. Знявши з канделябра свого капелюха, я вийшов слідом за ним.

– Давайте коли-небудь пообідаємо разом, – запропонував він, коли ліфт, застогнавши, поїхав вниз.

– А де?

– Де хочете.

– Не чіпайте важеля, – сердито застеріг ліфтер.

– Перепрошую, – з гідністю мовив містер Маккі. – Я не помітив, що торкаюсь його.

– Гарязд, – сказав я. – З приємністю.

...Я стояв коло його ліжка, а він сидів на ньому в спідньому, з великою папкою в руках.

– «Красуня і звір»... «Самотність»... «Стара шкапа бакалійника»... «Бруклінський міст»...

Потім я лежав на лаві в холодному залі Пенсільванського вокзалу і, силкуючись у напівсні вчитати ранковий випуск «Тріб'юн», чекав поїзда, що відходить о четвертій ранку.

Розділ 3

Літніми вечорами з будинку мого сусіда линула музика. Чоловіки й жінки, мов рій метеликів, з'являлись і зникали в синяві його саду, серед шелесту голосів, шампанського і зірок. Вдень, під час припливу, я бачив, як його гості стрибають у воду з вишки на причалі або засмагають на гарячому піску його пляжу, а два його моторні катери розтинають хвилі протоки, й за ними у вирі шумовиння злітають акваплани. По суботах і неділях його «ролс-ройс» перетворювався на рейсовий автобус і з дев'ятої ранку до пізньої ночі возив гостей з міста чи до міста, а його фургончик, мов прудкий жовтий жук, бігав до станції зустрічати кожний поїзд. А в понеділок восьмеро слуг, серед них і додатково найнятий другий садівник, бралися за швабри, щітки, молотки й садові ножиці і цілий день у поті чола усували сліди вчорашніх руйнувань. Щоп'ятниці п'ять ящиків апельсинів та лимонів прибували від постачальника з Нью-Йорка, і щопонеділка ті самі апельсини й лимони покидали будинок з чорного ходу у вигляді гори розполовинених шкур. На кухні стояла машина, що за півгодини вичавлювала сік з двохсот апельсинів; для цього треба було тільки двісті разів натиснути пальцем на кнопку. Щонайменше двічі на місяць до мого сусіда приїздив цілий загін декораторів, які привозили кількасот метрів брезенту й таку ж кількість різноколірних лампочок, ніби збиралися перетворити величезний сад Гетсбі на різдвяну ялинку. На столах, між принадних закусок, громадилися нашпиговані прянощами окісти, пістряві, мов убір арлекіна, салати, поросята в тісті й індики, в чародійський спосіб перетворені на червоне золото. У великому холі споруджувалася висока стойка з обніжком із справжньої міді, й у тому барі було все – і джини, і лікери, і всілякі трунки такого давнього походження, що більшість запрошених дівчат, через молоді літа, просто не знали, що то таке.

...О сьомій прибуває оркестр – не якийсь там жалюгідний квінтет, а в повному складі: і гобої, і тромбони, і саксофони, і альти, і корнети, і флейти, і великі та малі барабани. На цей час останні пляжники, повернувшись з берега, вже одягаються нагорі; машини з нью-йоркськими номерами вишикувалися перед домом у п'ять рядів, і в залах, у вітальнях, на верандах, що міняться всіма барвами веселки, можна побачити зачіски, зроблені за останнім неймовірним криком моди, і шалі, які не снилися навіть кастільським модницям. Бармени тільки встигають наливати, таці з коктейлями пропливають між деревами саду, і вже саме повітря стає п'янким і дзвінким від говору й сміху, побіжного обміну новинами, схожими на плитки, побіжних знайомств, що за хвилину будуть забуті, й палких вітань, якими обмінюються дами, що ніколи не знали одна одну на ім'я.

Ліхтарі яскравішають у міру того, як земля відвертається від сонця, і ось уже оркестр заграє хмільну, рвучку мелодію, і хор голосів зазвучав на тон вище. Сміх з кожною хвилиною стає жвавішим, нестримнішим, він вибухає вже від одного жартівливого слівця. Тут і там гості сходяться до купи, склад цих гуртків дедалі швидше змінюється, вони розростаються і розпадаються, щоб за мить утворитися знову. З'являються і блукачки, самовпевнені дівчата, що в'юняються між осіб огрядних і статечних, вигулькують то тут, то там, потрапляють на коротку, радісну мить у центр уваги гуртка і, збуджені успіхом, поспішають далі крізь море облич, голосів, кольорів, що міняться у світлі декоративних ліхтарів.

Не раз одна з таких непосид, мерехтлива у своїй сукні, вихоплює просто з повітря келих з коктейлем, вихиляє його до дна для хоробрості і, вибігши на обтягнуту брезентом естраду, заходиться виконувати запальний сольний танець. На мить западає тиша; диригент люб'язно підлагоджується до її ритму, й у натовпі вже шириться помилкова чутка, ніби це – дублерка Гільди Грей з вар'єте «Фолі». Гамір знову наростає, і тепер уже розваги починаються посправжньому.

Того вечора, коли я вперше прийшов до Гетсбі, я був, напевно, одним з небагатьох запрошених гостей. Туди не чекали запрошень – туди приїздили самі. Сідали в машину, їхали на Лонг-Айленд і врешті опинялись у Гетсбі. Хто-небудь з присутніх знайомив новоприбулих з господарем, і потім кожен поводився так, як заведено поводитися в парку розваг. А траплялося, що гості приїздили й відїздили, так і не познайомившись із господарем – простодушність, що приводила їх сюди, вже сама по собі правила за вхідний квиток.

Але мене було запрошено за всіма правилами етикету. Вранці в суботу шофер у сіро-блакитній лівреї з'явився на газоні перед моїм будинком і вручив мені напрочуд церемонне послання від свого хазяїна: містер Гетсбі писав, що вважатиме за велику честь для себе, якщо я завітаю до нього «на скромну вечірку». Він, мовляв, не раз бачив мене здалеку й давно збирався нанести мені візит, але прикрий збіг обставин завадив йому здійснити цей намір. І розгонилий підпис: Джей Гетсбі.

Вдягнувшись у білий фланелевий костюм, я на початку восьмої перейшов до Гетсбі в сад і зразу ж почув себе досить ніяково у вирі незнайомих мені людей, хоч тут і там я часом помічав обличчя, що їх не раз бачив у приміському поїзді. Мені відразу впало в око, як багато молодих англійців вкраплено в той натовп; всі вони були добре вдягнені, всі мали трішечки голодний вигляд і всі неголосно й поважно розмовляли із солідними, заможними американцями. Я вирішив, що вони щось продають – акції, чи страхові поліси, чи автомобілі. В усякому разі, видно було, що запах великих і легких грошей дражнить їхній нюх, викликаючи впевненість, що кількох вдало дібраних переконливих слів вистачить, щоб ті гроші перекочували до їхньої кишені.

Прийшовши, я передусім спробував розшукати господаря, але ті двоє чи троє гостей, у яких я питав, чи не знають вони, де його можна знайти, витріщалися на мене так здивовано і так енергійно запевняли мене у своїй цілковитій неспроможності дати відповідь, що я поплентався до столу з коктейлями – єдиного місця в саду для самотнього гостя, який не хоче виглядати неприкаяним і зайвим.

Певно, я б напився там доп'яну просто від збентеження, якби з будинку не вийшла Джордан Бейкер. Вона зупинилася над мармуровими сходами і, злегка відхилившись назад, із зневажливою цікавістю подивилась униз, на натовп у садку.

Я не знав, зрадіє вона моїй появі чи ні, але мені конче треба було за когось учепитися, бо я вже відчував, що от-от почну заводити панібратські балачки з випадковими перехожими.

Кинувшись до сходів, я загорлав: «Добривечір!» – так голосно, що вигук мій, здавалося, луною озвався в найвіддаленіших куточках саду.

– Я так і думала, що зустріну вас тут, – неуважливо мовила Джордан, коли я вибіг сходами до неї. – Адже ви казали, що мешкаєте поряд з...

Вона злегка притримала мою руку на знак того, що за хвилину приділить мені увагу, й запитально подивилася на двох дівчат в однакових жовтих сукнях, що зупинилися біля підніжжя сходів.

– Добривечір! – вигукнули дівчата разом. – Як прикро, що ви програли!

Ішлося про змагання з гольфу. Минулого тижня Джордан програла фінальну зустріч.

– Ви нас не впізнаєте, – сказала одна з дівчат у жовтому вбранні. – Ми з вами познайомилися тут з місяць тому.

– У вас тоді волосся було іншого кольору, – відказала Джордан. Я аж здригнувся, але дівчата вже пішли далі, й зауваження її міг почути лише місяць, який з'явився явно передчасно – очевидно, з кошика із закусками, привезеного запобігливим постачальником. Джордан просунула свою золотаву тонку руку під мою, і, спустившись сходами, ми пішли бродити садом. З напівтемряви назустріч нам впливла таця з коктейлями, і ми, з келихами в руках, підсіли до столика, за яким уже вместилися ті двоє дівчат у жовтому і троє чоловіків, кожен з яких був нам відрекомендований як містер Мимр.

– Ви тут часто буваєте? – спитала Джордан у дівчини, що сиділа поряд з нею.

– Востаннє була тоді, коли познайомилася з вами, – жваво, впевнено відповіла та й звернулася до своєї приятельки: – Ти, здається, теж, Люсіль?

З'ясувалося, що й Люсіль теж.

– Мені тут подобається, – сказала Люсіль. – Мені хоч би де бути – аби десь бути, тому я ніколи не нудьгую. Того разу я зачепилася за стілець і роздерла сукню. Він спитав, як мене звуть і де я мешкаю, і не минуло й тижня, як мені принесли пакунок від Круар'є, а в ньому – нова вечірня сукня.

– І ви прийняли? – спитала Джордан.

– Авжеж, прийняла. Я навіть хотіла сьогодні її надягти, але її треба трошки перешити – заширока в бюсті. Світло-блакитна, розшита бісером лавандового кольору. Двісті шістьдесят п'ять доларів.

– Ні, що не кажіть, звичайна людина такого не зробить, – категорично заявила перша дівчина. – Він явно старається ні з ким не псувати стосунків.

– Хто – він? – спитав я.

– Гетсбі. Мені казали...

Обидві дівчини й Джордан по-змовницькому зблизили голови.

– Мені казали, ніби він колись убив людину.

Усіх нас пройняв дроз. Три містери Мимри витягли шиї, жадібно прислухаючись.

– А по-моєму, це перебільшення, – скептично зауважила Люсіль. – По-моєму, він просто був під час війни німецьким шпигуном.

Один з чоловіків ствердно закивав головою.

– Я сам чув про це від одного пана, який знає його як свої п'ять пальців. Разом з ним виріс у Німеччині, – запевнив він нас.

– Та ні, – сказала перша дівчина. – Цього не може бути, бо під час війни він служив у американській армії. – І знов заволодівши нашою довірою, вона переможно повела далі: – Ви зверніть увагу, яке в нього буває обличчя, коли він гадає, що на нього ніхто не дивиться. Ні, він убивця, і край.

Вона замружила очі й пощулилася. Люсіль теж пощулилася. Ми всі почали озиратися: чи не стоїть за спиною Гетсбі. Певно, й справді щось дуже таємниче було в цій людині: плітки про неї переказували пошепки навіть ті, хто не звик стишувати голосу ні за яких обставин.

У цей час почали подавати першу вечерю – другу подавали після півночі, – і Джордан запросила мене приєднатися до її товариства, що розмістилося за столом в іншому кінці саду. Товариство складалося з трьох подружжів і кавалера Джордан, надокучливого студента, який пересипав свою мову багатозначними натяками й був явно переконаний, що рано чи пізно Джордан віддасть свою особу в його більше чи менше розпорядження. Всі вони трималися разом і в одному місці, з гідністю, виконуючи добровільний обов'язок – репрезентувати тут шановану місцеву аристократію, яка, ласкаво погодившись прибути з Іст-Егга до Вест-Егга, не мала, проте, наміру включатись у розваги тутешнього різношерстного збіговиська.

– Ходімо звідси, – прошепотіла мені Джордан після того, як ми змарнували півгодини. – Мене вже нудить від їхньої добропорядності.

Ми підвелись, і вона пояснила, що ми хочемо пошукати господаря, бо мені, мовляв, незручно, що я й досі не познайомився з ним особисто. Студент кивнув з багатозначною, меланхолійною посмішкою.

У барі, куди ми передусім зазирнули, товклося повно всякого люду, але Гетсбі там не було. Джордан даремно виглядала його зі сходів у саду, а потім на терасі. Тоді ми обрали навмання якісь солідні на вигляд двері, ввійшли і опинились у бібліотеці, кімнаті з високим готичним склепінням і дубовими панелями в англійському стилі, перевезеній, мабуть, цілком з якихось старовинних заокеанських руїн.

Оглядний чоловік середніх літ у величезних опуклих окулярах, що робили його схожим на сову, сидів на краю столу й водив очима по полицях з книжками. Він був явно напідпитку. Коли ми ввійшли, він рвучко обернувся і оглянув Джордан з голови до ніг.

– Що ви на це скажете? – спитав він збуджено.

– На що саме?

Він показав рукою на книжкові полиці.

– На все це. Можете не перевіряти. Я перевірів. Усі справжні.

– Книжки?

Він кивнув головою.

– Справжнісінькі – і сторінки мають, і взагалі все. Я був певен, що це – тільки добре зроблені шпалери, а виявляється – справжні книжки! І сторінки є, і... Стривайте, я покажу!

Перекоаний, що ми не повіримо йому на слово, він підбіг до полиці й повернувся з першим томом «Лекцій» Стоддарда.

– Бачите? – переможно вигукнув він. – Справжнісінький друкарський виріб. Воістину – не вір очам своїм! Цей тип – другий Беласко. І який добір, який смак! Він навіть знав, коли зупинитися – сторінки не розрізані. Але то було б уже занадто. То було б уже забагато.

Він вихопив книжку в мене з рук і квапливо поставив її на місце, бурмочучи, що, коли вийняти одну цеглину, вся споруда може завалитися.

– Хто вас привів? – спитав він. – Чи, може, ви прийшли самі? Мене привели. Сюди майже всіх приводять.

Джордан не відповіла – тільки весело блиснула очима.

– Мене привела сюди дама на прізвище Рузвельт, – вів він далі. – Місіс Клод Рузвельт. Ви з нею не знайомі? Я з нею десь познайомився учора ввечері. Я оце вже тиждень п'ю – не просихаю, от і вирішив посидіти в бібліотеці, може, думаю, протвережуся.

– І як, допомогло?

– Здається, трошки. Поки що важко сказати. Я ж іще тільки годину посидів. Слухайте, я вам не казав про книжки? Вони справжні. Вони...

– Ви нам казали.

Ми врочисто потисли йому руку й знову вийшли в сад. На обтягнутому брезентом помісті вже почалися танці: добродії похилого віку незграбно кружляли з молодими дівчатами, змушуючи їх весь час задкувати; більш вправні пари, сплетені, за останнім криком моди, в судорожних обіймах, тупцялися по краях, і багато дівчат танцювало самотою, кожна на свій лад, час від часу чечіткою даючи хвилиний перепочинок музикантові, що грав на банджо чи на ударних. З наближенням півночі зростали й веселощі.

Вже славнозвісний тенор проспівав щось неаполітанське, скандальновідоме контральто – щось джазове, а в перервах між виступами гості виконували власні «номери» в усіх куточках саду, і хвили безтурботного, бездумного сміху підносилися до літнього неба. Естрадна пара близнят – не хто інші, як наші дівчата в жовтому – виконала в костюмах дитячу сценку, а тим часом почали розносити шампанське в келихах завбільшки з добрячу полоскальницю. Місяць уже підбився високо й поклав на воду протоки трикутник із срібних лусок, що злегка здригався в такт пружному, лункому бренькотіві банджо в саду.

Ми з Джордан Бейкер і досі були разом. За нашим столиком сиділа ще одна пара: чоловік приблизно моїх літ і галаслива дівчина, що з найменшого приводу заходилася нестримним реготом. Я вже теж почував себе пречудово. Я випив дві полоскальниці шампанського, й усе, що відбувалося тепер перед моїми очима, набирало особливого, надзвичайно глибокого, одвічного значення.

Коли загальний галас на хвилину стихився, чоловік подивився на мене й усміхнувся.

– Ваше обличчя мені знайоме, – сказав він приязно. – Ви не служили під час війни в Третій дивізії?

– Авжеж, саме в ній. У дев'ятому кулеметному батальйоні.

– А я – в Сьомому піхотному полку, аж до червня вісімнадцятого року. Мені відразу здалося, що ми вже десь зустрічались.

Якийсь час ми обмінювалися спогадами про сірі, просочені дощем французькі сільця. Певно, він жив десь поблизу, бо раптом сказав мені, що кілька днів тому купив гідроплан і завтра вранці збирається випробувати його.

– Хочете, покатаємося разом, друже? Десь тут, понад берегом.

– А о котрій годині?

– Та о будь-якій, зручній для вас.

Я вже ладен був запитати, як його звать, але в цю мить Джордан глянула на мене й, усміхаючись, спитала:

– Ну як, розгулялися нарешті?

– Майже, дякую. – Я знов обернувся до свого нового знайомого. – Розумієте, я опинився в незручному становищі: господаря ще й у вічі не бачив. Я сусід цього Гетсбі, мешкаю отут, поряд, – я махнув рукою в бік невидимого живоплоту, – він прислав до мене свого шофера із запрошенням.

Мій співрозмовник якимось розгублено помовчав, а тоді раптом сказав:

– Та це ж я Гетсбі.

– Що?! – вигукнув я. – Ох, вибачте, будь ласка.

– Я гадав, ви знаєте, друже. Видно, з мене кепський господар.

Він усміхнувся мені підбадьорливо – ні, більше ніж підбадьорливо. Таку усмішку, сповнену невичерпної зичливості, людині щастить побачити в житті хіба чотири-п'ять разів. Якусь мить вона немовби осягає все суще на землі, а потім вирізняє з нього вас і раз і назавжди віддає вам цілковиту й незаперечну перевагу. І ви відчуваєте, що вас розуміють саме настільки, наскільки вам цього хотілося б, і вірять у вас так, як ви самі вірите в себе, і, безперечно, сприймають вас саме так, як ви найбільше хотіли б, щоб вас сприймали. Але тут усмішка раптом зникла, і я побачив перед собою просто чепурного ферта років тридцяти з чимось, що мав майже сміховинну манеру висловлюватись якомога вишуканіше. Це намагання ретельно добирати слова впало мені в око ще до того, як він назвав себе.

Майже ту ж мить прибіг лакей і доповів, що містера Гетсбі викликає Чикаго. Той вибачився з легким поклоном, що призначався кожному з нас.

– Якщо вам чогось захочеться, друже, – скажіть, і вам подадуть, – мовив він до мене. – Я незабаром повернусь. Даруйте.

Тільки-но він одійшов, я обернувся до Джордан – мені кортіло висловити їй свій подив. Я чомусь уявляв собі містера Гетсбі вже немолодим рум'яним товстуном.

– Що він за один? – спитав я. – Що ви про нього знаєте?

– Тільки те, що він – чоловік на ім'я Гетсбі.

– Але звідки він родом? Що робить?

– Ну, от, тепер і ви туди ж, – відповіла вона з лінивою усмішкою. – Мені відоме тільки одне: він якимось сказав, що навчався в Оксфорді.

За постаттю містера Гетсбі почало вимальовуватись якесь туманне тло, але наступні слова Джордан розвіяли його.

– Я, одначе, не вірю в це.

– Чому?

– Сама не знаю. Просто мені не віриться, що він був в Оксфорді.

Щось у її тоні нагадало мені слова тієї іншої дівчини: «По-моєму, він убивця, і край», – і це тільки розпалило мою цікавість. Я беззастережно повірив би в те, що Гетсбі виринув з луїзіанських боліт чи з нетрів нью-йоркського Іст-Сайда. Таке можна зрозуміти. Але щоб

молоді люди з'являлися нізвідки й купували собі палаци на березі протоки Лонг-Айленд – такого не буває; принаймні, я, наївний провінціал, вважав, що такого не буває.

– В усякому разі, прийоми в нього завжди велелюдні, – зауважила Джордан, змінюючи тему з чисто міською відразою до конкретності. – А я люблю великі збіговиська. На них почуваєш себе якось затишніше. В невеликій компанії ніколи не належиш сама собі.

На естраді гупнув великий барабан, і диригент раптом лунко закричав, перекиваючи загальний гамір:

– Леді й джентльмени! На прохання містера Гетсбі ми виконаємо зараз для вас нову композицію містера Владимира Тостова, яка в травні справила велике враження на слухачів у Карнегі-холі. Той, хто читає газети, пам'ятає, мабуть, що це була справжня сенсація. – Він усміхнувся і добродушно-поблажливо додав: – Оглушлива сенсація!

Всі довкола засміялись.

– Отже, – ще лункіше оголосив він, – Владимир Тостов, «Джазова історія людства»!

Я, однак, так і не збагнув суті композиції містера Тостова, бо тільки-но її заграли, я раптом побачив Гетсбі. Він стояв на мармурових сходах і задоволено роздивлявся на своїх гостей, перебігаючи очима від столика до столика. Засмагла шкіра гарно обпинала його обличчя, коротка зачіска наводила на думку, що підправляють її щодня. Хоч як я придивлявся, нічого зловісного в ньому не знаходив.

Можливо, те, що він зовсім не пив, і вирізняло його з-поміж гостей: що галасливіше веселилося товариство, то бездоганнішою здавалася його поведінка. Коли «Джазова історія людства» скінчилася, дівчата, мов ласкаві кошенята, горнулися до чоловічих грудей; дівчата грайливо вдавали, ніби непритомніють, і падали в чоловічі руки, а то й просто в натовп, не сумніваючись, що хтось їх підхопить; але ніхто не падав, заплющивши очі, в руки Гетсбі, й жодна під хлопчика обстрижена голівка не притулялася до його грудей, і жодна трійця любителів співів не запрошувала його утворити квартет.

– Даруйте.

Біля нас стояв лакей.

– Міс Бейкер? – спитав він. – Даруйте, але містер Гетсбі хотів би поговорити з вами сам на сам.

– Зі мною? – здивовано вигукнула вона.

– Так, пані.

Вона повільно підвелася, глянула на мене округленими очима й пішла за лакеєм до сходів. Я помітив, що й у вечірній сукні, і в будь-якій іншій, вона ходить так, ніби на ній спортивний костюм, – дивлячись на її сягнисту, пружну ходу, можна було подумати, що свої перші кроки вона вчилася робити на полі для гри в гольф ясного, бадьорого ранку.

Я лишився сам. Була вже майже друга година. З вікон великої кімнати, що виходили на терасу, час від часу долинали якісь невиразні загадкові звуки. Я обминув студента Джордан, котрий намагався втягти мене в розмову на гінекологічні теми, яку він провадив з двома хористками, – і ввійшов до будинку.

У великій кімнаті було повно людей. Одна з дівчат у жовтому грала на роялі, і поряд неї, стоячи, співала висока рудоволоса молода особа, солістка відомого ансамблю. Вона випила чимало шампанського і тепер, співаючи, дійшла помилкового висновку, що життя її зовсім, зовсім нещасливе, а тому вона не тільки співала, а й невітшно ридала. Кожну паузу в співі вона заповнювала уривчастим, здушеним схлипуванням, після чого виводила пісню далі тремтливим сопрано. З її очей лилися сльози, хоч і не так картинно, як годилося б, бо, звисаючи на густо нафарбованих віях, вони набували чорнильного кольору і далі стікали вже повільними чорними струмочками. Якийсь жартун запропонував, щоб вона співала по нотах, написаних на її обличчі; почувши це, вона здійняла догори руки, впала в крісло й умить поринула в глибокий п'яний сон.

– Вона тут посварилася з паном, який називає себе її чоловіком, – пояснила дівчина, що стояла поряд зі мною.

Я озирнувся довкола. Більшість дам, які ще лишалися тут, сварилися тепер з панамі, що, очевидно, називали себе їхніми чоловіками. Навіть у товаристві Джордан, отому секстеті з Іст-Егга, панував розбрат. Один з чоловіків аж надто захопився розмовою з молодою акторкою; його дружина спочатку статечно вдавала, ніби це її зовсім не обходить і навіть потішає, але врешті не втрималася й перейшла до флангових атак – раз у раз вона виростала раптом над його плечем і, мінячись, мов розгніваний діамант, сичала йому у вухо:

– Ти ж обіцяв!..

А втім, не тільки вітрогони чоловічої статі відмовлялись їхати додому. В передпокої точилася суперечка між двома сміховинно тверезими чоловіками та їхніми глибоко обуреними жінками. Жінки скаржились одна одній трохи верескливими голосами:

– Як тільки він помічає, що мені весело, відразу тягне мене додому.

– Зроду не бачила такого егоїста.

– Чомусь ми завжди мусимо іти перші.

– І ми теж.

– Але сьогодні ми майже останні, – несміливо мовив один з чоловіків. – Вже навіть оркестр поїхав півгодини тому.

У відповідь залунали дружні звинувачення в нечуйній бездушності, і суперечка завершилася нетривалою боротьбою, в якій перемогли чоловіки: вони підхопили своїх дружин на руки і, хоч як ті хвицялись і дряпалися, винесли їх надвір.

Коли я ввійшов до передпокою по свого капелюха, на дверях бібліотеки з'явилися Джордан Бейкер і Гетсбі. Він схвильовано казав їй щось на прощання, але тут кілька гостей підійшли до нього, і обличчя його враз закам'яніло у світській усмішці.

Супутники Джордан уже стояли біля виходу й нетерпляче гукали до неї, але вона зупинилася, щоб потиснути мені руку.

– Я щойно вислухала дивовижну історію, – прошепотіла вона. – Ми довго там пробули?

– Та, мабуть, з годину.

– Просто дивовижна історія, – неухважливо повторила вона. – Але я заприсяглася, що нікому її не розповім, тож не буду вас інтригувати. – Вона мило позіхнула мені просто в обличчя. – Ви б навідалися до мене... Телефон є в довіднику... Під ім'ям місіс Сігурні Гау-орд... Це моя тітка... – Вже поспіхом, біжачи до виходу, вона злегка махнула мені на прощання засмаглою рукою і зникла в натовпі коло дверей.

Трохи збентежений тим, що мій перший візит так затягся, я підійшов до Гетсбі, який стояв в оточенні останніх гостей. Я хотів пояснити, що намагався розшукати його відразу, як прийшов, і перепросити за нетактовність у розмові в саду.

– Та що ви, що ви, – урвав він мене. – Викиньте це з голови, друже. – В цьому фамільярному виразі було не більше фамільярності, ніж у заспокійливому дотику його долоні до мого плеча. – І не забудьте: завтра о дев'ятій ранку ми з вами вирушаємо в політ на гідроплані.

Аж раптом голос лакея з-за спини:

– Вас викликає Філадельфія, сер.

– Зараз підійду. Скажіть, хай почекають хвилику... На добраніч.

– На добраніч.

– На добраніч. – Він усміхнувся, і мені раптом здалося, що він радіє з того, що я йду від нього одним з останніх, що він хотів цього. – На добраніч, друже... На добраніч.

Але спускаючись сходами, я побачив, що вечірка ще не скінчилася. Попереду, кроків за п'ятдесят, фари десятка автомобілів освітлювали химерне, хаотичне видовище. В придорожній канаві, задерши догори правий бік, якому під зім'ятим капотом бракувало колеса, спочивав новенький двомісний автомобіль, який щойно від'їхав від будинку Гетсбі. Гострий виступ

муру пояснював, чому відскочило колесо, над яким тепер зібралось кілька вельми зацікавлених водіїв. Тим часом машини, з яких вони повискакували, затримали рух, і безладне, оглушливе гудіння клаксонів із затору, що утворився, збільшувало й без того галасливе сум'яття.

Якийсь чоловік у довгому пильовику вибрався з розбитої машини й тепер стояв посеред дороги і, зворушливо, зачудовано всміхаючись, переводив погляд з машини на колесо, а з колеса на глядачів.

– Ви бачили? – промовив він. – Ми вскочили в канаву.

Ця пригода, очевидно, безмежно здивувала його, і я впізнав спочатку оту незвичайну здатність дивуватись, а тоді і його самого – це був чоловік, якого ми застали в бібліотеці Гетсбі.

– Як це сталося?

Він знизав плечима й вирік:

– Я зовсім не знаюся на техніці.

– Але як це сталося? Ви налетіли на мур?

– Не питайте мене, – відповів Совине Око, всім виглядом своїм показуючи, що вмиває руки. – Автомобіліст з мене кепський, власне, ніякий. Сталося – і край.

– Якщо ви недосвідчений водій, нащо було братися вночі за кермо?

– А я за нього і не брався! – обурено вигукнув він. – Хто вам казав, що я брався?

Всі довкола зацікавилися від жаху.

– Вам що – життя набридло?

– Дякуйте Богові, що відбулися тільки колесом! Людина дає газ і навіть не береться за кермо!

– Ви не зрозуміли мене, – відказав злочинець. – За кермом сидів не я. Нас у машині було двоє.

У відповідь на цю приголомшливу заяву з багатьох грудей вихопилося тільки здушене «о-ох!» – і тут дверцята машини почали поволі відчинятися. Натовп (тепер це був уже натовп) мимоволі позадкував, і, коли дверцята зовсім відкинулися, запала гробова мовчанка. Потім дуже повільно, суглоб за суглобом, з розбитої машини виповзла бліда розхитана постать і почала невпевнено намацувати ґрунт лакованим черевиком неабиякого розміру.

Засліплений яскравим світлом фар, очманілий від безнастанного виття клаксонів, привид постояв, злегка заточуючись, і, коли погляд його зупинився нарешті на чоловікові в пильнику, незворушно запитав:

– Що с-сталося? Бензин с-скінчився, чи що?

– Та ви гляньте!

Кілька пальців показувало на ампутоване колесо. Він втупився в нього очима, а тоді звів погляд догори, неначе запідозрив, що воно звалилося з неба.

– Воно у вас відскочило, – пояснив хтось.

Він кивнув головою.

– С-спочатку я не помітив, що ми с-стоїмо.

Мовчанка. Потім, набравши в легені повітря й випроставши плечі, він діловито спитав:

– Хто-небудь з-знає, де тут можна за-заправитися?

Принаймні десятеро чоловіків (декотрі з них трималися на ногах не набагато краще за нього) заходилися втовкмачувати йому, що машину й колесо вже ніщо більше не зв'яже.

– З-здайте назад, – запропонував він, трохи поміркуювавши. – Я с-спробую заднім ходом.

– Ви ж без колеса!

Він повагався, а тоді сказав:

– А чом би не с-спробувати.

Котячий концерт клаксонів досяг крешендо. Я завернув і газоном, пішов додому. Коло живоплоту я озирнувся. Облатка місяця сяяла над особняком Гетсбі, повертаючи ночі її первісну красу; місяць виявився живучішим від гамору й сміху, що відзвучали в іще освітле-

ному садку. Несподівана порожнеча струменіла тепер з вікон та дверей, огортаючи цілковитою самотністю постать господаря, що стояв на сходах, звівши руку в прощальному жесті.

Перечитавши написане, я бачу, що може скластися враження, ніби я жив тільки подіями цих трьох вечорів, відділених один від одного кількома тижнями. Насправді ж вони були для мене випадковими пригодами того насиченого враженнями літа й о тій порі цікавили мене куди менше, ніж мої особисті справи. Чимало часу забирала в мене робота. Вранішнє сонце відкидало мою тінь на захід, коли я поспішав білими тісинами Нью-Йорка до своєї контори. Я знав на ім'я всіх інших клерків та молодих маклерів, разом з ними снідав у напівтемних, переповнених ресторанчиках сосисками з картопляним пюре, запиваючи їх кавою. Я закрутив навіть роман з однією дівчиною із Джерсі-сіті, яка працювала в нас у бухгалтерії, але її брат почав дивитися на мене вовком, тож коли в липні вона поїхала у відпустку, я скористався з цього, щоб поставити крапку.

Вечеряв я звичайно в Йельському клубі – чомусь для мене це була найбезрадісніша година дня, – а потім ішов нагору, до бібліотеки, й щонайменше годину сумлінно працював, вивчаючи механізми інвестицій та кредитів. У клубі завжди пили-гуляли кілька нероб, але до бібліотеки вони не потикались, і працювалося там добре. Потім, якщо вечір був погідний, я влаштовував собі прогулянку по Медісон-авеню, повз старий готель «Меррей-Хілл», і, повернувшись на Тридцять третю вулицю, виходив до Пенсильванського вокзалу.

Я починав любити Нью-Йорк, загадкову, збудливу жвавість його вечорів, безнастанне мигтіння людей та машин, яке так тішить допитливе око. Мені подобалося прогулюватися по П'ятій авеню, видивлятися в натовпі жінок з романтичною зовнішністю й уявляти собі, як за кілька хвилин я ввійду в життя тієї чи тієї з них, і ніхто про це не дізнається і не осудить мене. Іноді я подумки супроводжував їх додому, до наріжного будинку якогось таємничого завулку, і, перше ніж зникнути в теплій темряві за дверима, вони озирались і усміхались мені у відповідь на мою усмішку. А часом у сутінках того сповненого чарів міста мене раптом огортала туга самотності, яку я вгадував і в інших – в бідних молодих клерках, що тинялися від вітрини до вітрини, аби якось згаяти час до самотньої вечері в ресторанчику, – в молодих клерках, що тут, у цих присмерках, марнували найкращі хвилини вечора й життя.

І пізніше, о восьмій, коли темними Сороковими вулицями до району театрів сунули гуркотливим потоком у п'ять рядів таксомотори, туга знову стискала мені серце. Під час зупинок перед світлофорами невиразні тіні в машинах схилялись одна до одної, і до мене долинали дзвінки голоси і сміх у відповідь на жарт, якого я не почув, і вогники сигарет стрибали в незрозумілих мені жестах. І я уявляв собі, що теж поспішаю кудись туди, де панує радість, і, поділяючи веселе збудження цих людей, я зичив їм щастя.

На якийсь час я згубив з очей Джордан Бейкер, але в розпалі літа зустрів її знову. Спершу мені просто подобалося бувати з нею на людях, тішитися відблиском слави відомої на всю Америку чемпіонки з гольфа. Потім з'явилось і щось більше. Ні, то було не кохання, а, сказати б, ніжна, співчутлива цікавість. Мені здавалося, що за гордовитою, змученою гримаскою щось ховається – адже будь-яке позерство виростає з, може, й не усвідомленого спочатку прагнення щось приховати, – і врешті я зрозумів, про що йдеться.

Одного разу, коли ми приїхали в гості до знайомих в Уорік, вона залишила під дощем чужу машину з відкинутим верхом, а потім вигадала якусь брехню – і тут у пам'яті моїй раптом зринула та чутка про неї, якої я не міг пригадати, коли Дейзі знайомила нас. Під час першого великого змагання з гольфу, в якому вона брала участь, сталася подія, що мало не потрапила до газет: її звинуватили в тому, що у півфіналі вона нібито крадькома пересунула свій м'яч на кращу позицію. Це пахло неабияким скандалом, та врешті справу зам'яли. Хлопець, що носив ключки, відмовився від своєї заяви, а другий – і останній – свідок визнав, що міг і помилитись. Але той інцидент, разом з іменем спортсменки, лишився десь на денці моєї пам'яті.

Джордан Бейкер інстинктивно уникала розумних, бувалих людей, і тепер я збагнув чому: вона почувала себе впевненіше в товаристві тих, кому навіть на думку не спадає, що хтось здатен порушити усталені норми поведінки. Вона була невиправно брехлива. Вона не визнавала того, що обставини можуть бути сильніші за неї і, гадаю, з ранньої молодості почала вдаватися до негідних учинків, які дозволили їй дивитися на світ з отієї холодною, визивною посмішкою і водночас потурати примхам свого міцного, пружного тіла.

Мене це не обходило. Брехливість у жінці – вада, яку ніколи не засуджуєш надто суворо; я злегка пошкодував, а потім облишив думати про це. Саме під час тих відвідин ми мали цікаву розмову щодо шоферської етики.

Почалося з того, що, коли ми проминали групу робітників, вона крилом зірвала в одного з них гудзика з куртки.

– Ну, хто ж так водить! – обурився я. – Або ж будьте обережні, або не сідайте за кермо.

– Я обережна.

– Аж ніяк.

– Ну, то інші обережні, – безтурботно відповіла вона.

– А до чого тут це?

– Вони даватимуть мені дорогу, – пояснила вона. – Щоб сталося зіткнення, потрібні двоє.

– А що як вам трапиться хтось такий самий необережний, як ви?

– Сподіваюсь, не трапиться, – відповіла вона. – Я терпіти не можу необережних людей.

Ось чому мені подобається ви.

Її сірі примружені очі дивилися не на мене, а на дорогу, але вона навмисне змістила щось у наших стосунках, і на мить мені здалося, що я кохаю її. Але я людина розважлива, обтяжена досвідом, що діє мов гальма на мої бажання, і я твердо вважав, що передусім повинен до кінця розплутати той клубок удома. Раз на тиждень я писав туди листи, підписуючись: «Твій Нік», але думаючи про ту дівчину, згадував тільки світлі вусики поту, що виступали над її верхньою губою, коли вона грала в теніс. Та все ж таки щось з'єднувало нас, і цей нам самим неясний зв'язок треба було тактовно розірвати, щоб я знову міг почувати себе вільним.

Кожна людина приписує собі принаймні одну з основних чеснот; от і я особисто вважаю себе одним з небагатьох відомих мені порядних людей.

Розділ 4

Щонеділі вранці, коли церковні дзвони ще лунали в прибережних містечках, вищий світ разом з небесним світилом повертався до садиби Гетсбі й веселими блискітками розсипався на його травнику.

– Він бутлегер, – перемовлялись юні дами, втішаючись смаком його коктейлів і пахощами його квітів. – Він небіж Гінденбурга й троюрідний брат самого сатани, і він убив чоловіка, який ладен був викрити його. Зірви мені гарненьку троянду, золотко, й налий мені ще ковточок у той кришталевий келих.

Колись я почав записувати між рядками залізничного розкладу імена гостей, що бували в містера Гетсбі того літа. На розкладі зазначено: «Чинний з 5 липня 1922 року», він давно застарів і вже розсипається. Але вицвілі записи все ще можна розібрати, і вони краще, ніж мої поверхові спостереження, покажуть вам, які люди користувалися гостинністю Гетсбі, люб'язно віддячуючи господареві тим, що нічого ні про нього не знали.

Отже, з Іст-Егга приїздили Честери-Беккери, і Лічі, й добродій на прізвище Бансен, з яким я познайомився ще в університеті, й доктор Вебстер Сівет, той самий, що торік потонув десь у штаті Мен. І Горнбіми, й Віллі Вольтер з дружиною, і цілий клан Блекбаків, що завжди збиралися до купи десь у кутку й по-цапиному скидали головою на кожного стороннього, що наближався до них. А також Ісмеї, й подружжя Крісті (цебто, точніше, Губерт Ауербах з дружиною містера Крісті), й Едгар Бівер з волоссям білим, як молоко, про якого кажуть, що він посивів одного зимового вечора без будь-яких на те причин. Кларенс Ендайв, наскільки я пам'ятаю, теж був з Іст-Егга. Його я бачив тільки раз, він прийшов у білих бриджах і побився в саду з таким собі Етті, відомим пройдисвітом.

З найвіддаленіших кутків острова приїздили з дружинами Чідлз, і О. Р. П. Шредер, і Стонуолл Джексон Ебремс (той самий, що переїхав із Джорджії), і Фішгард, і Ріплі Снелл. Снелл був там за три дні до того, як його ув'язнили, й так напився, що впав і заснув на під'їзній алеї, і автомобіль місіс Суетт – дружини Юліссіса Суетта – переїхав йому праву руку. Подружжя Денсів теж бувало там, і С. В. Вайтбейт, якому вже на той час переступило далеко за шістьдесят, і Моріс А. Флінк, і Геммерхеда, й імпортер тютюну Білуга, й дочки того Білуги.

З Вест-Егга прибували Поули, і Малреді, і Сесіл Роубак, і Сесіл Шен, і Гулік, сенатор штату, і Ньютон Орчід, власник кіностудії «Філмз пар екселлянс», і Екгост, і Клайд Коен, і Дон С. Шварце (син), і Артур Маккарті – всі вони були так чи інакше пов'язані з кіно. А також Кетліпи, і Бемберги, і Г. Ерл Малдун, брат того самого Малдуна, який згодом задушив свою дружину.

Навідувався туди й відомий імпресаріо Да Фонтано, а також Ед Легро, і Джеймс Б. Феррет («Самогон»), і подружжя Де Джонгів, і Ернест Ліллі – ці приїздили грати в карти, і якщо Феррета бачили в саду, то це означало, що він програвся і що завтра курс акцій компанії «Ассошіейтед Тракшн» трохи підвищиться.

Один якийсь Кліпспрінджер бував там віддавна і так часто, що дістав прізвисько «Квартирант» – по-моєму, в нього взагалі не було власної домівки. З театральних кіл туди вчашали Гес Вейз, і Горас О'Даневен, і Лестер Майер, і Джордж Даквід, і Френсіс Булл. З Нью-Йорка приїздили також Кроми, і Бекгіссони, і Деннікери, і Рассел Бетті, і Коррігени, і Келлегери, і Дуери, і Скаллі, і С. В. Белчер, і Смерки, й молоді Квінни, що оце недавно розлучились, і Генрі Л. Палметто, який згодом вкоротив собі віку, кинувшись під поїзд підземки на станції «Таймс-сквер».

Бенні Макклінеген прибував завжди з четвіркою дівчат. Дівчата щоразу були інші, але напрочуд схожі одна на одну, і всім здавалося, що вони одні й ті самі. Я вже призабув, як їх звали – здається, Жаклін, а може, Консуела, чи Глорія, чи Джун, чи Джуді, милозвучні ж пріз-

вища їхні походили від назв квітів чи місяців, а часом звучали й урочистіше, і ви впізнавали прізвища відомого американського капіталіста; в разі, якщо ви починали розпитувати, виявлялося, що перед вами й справді його кузина.

Пригадую, що бачив там і Фаустіну О'Брайєн – принаймні, раз, – і дочок Бедекера, і молодого Бруера, того, якому на війні відстрілили ніс, і містера Олбраксберджера, і міс Хагг, його наречену, і Ардіту Фіц Пітерс, і містера П. Джуетта, колишнього керівника Американського легіону, і міс Клодію Гіп у супроводі добродія, про якого казали, що він її шофер, і принца фон як його там – всі називали його герцогом, а ім'я його я забув чи, може, взагалі не знав.

Всі ці люди того літа бували в Гетсбі.

Десь наприкінці липня о дев'ятій ранку шикарний автомобіль Гетсбі під'їхав вибоїстою алеєю до моїх дверей, і його клаксон гучно проспівав мелодію на три ноти. Гетсбі вперше завітав до мене – хоч на той час я вже двічі побував на його прийомах, літав на гідроплані і, піддавшись наполегливим умовлянням, ходив купатися на його пляж.

– Доброго ранку, друже. Я вирішив заїхати по вас – ви ж не забули, що ми сьогодні снідаємо разом у місті.

Він балансував, стоячи на приступці автомобіля, з тією розкутістю рухів, яка так властива американцям – певно, від того, що замолоду ми не знаємо тяжкої фізичної праці й не виструнчуємося, сидячи за партою; а ще більше – від невимушеної граційності наших поривчастих спортивних ігор. У Гетсбі ця властивість виявлялася в постійній рухливості, що порушувала звичайну стриманість його манер. Він ніколи не стояв спокійно – або вибивав дріб ногою, або нетерпляче стискав і розтискав кулак.

Він помітив, що я милуюся його машиною.

– Гарна, правда? – Він зіскочив з підніжка, щоб я оглянув її в усій красі. – Ви хіба не бачили її раніше?

Я бачив її. Всі звертали на неї увагу. Вона була кремового кольору, вся сяяла нікелем, з її фантастично видовженого корпусу тут і там пихато випиналися відділення для капелюхів, відділення для харчів, відділення для інструментів, а численні шибки утворювали справжній лабіринт, у якому сонце віддзеркалювалося десятком разів. Умостившись за кількома шарами скла в такій собі теплиці із зеленої шкіри, ми рушили до міста.

Протягом того місяця я зустрічався з Гетсбі кілька разів і з прикрістю переконався, що мені з ним нема про що розмовляти. Тож моє перше враження від нього як від особи непересічної поступово стерлось, і він став для мене просто хазяїном таверни, що стояла поряд з моїм домом. І ось тепер ця недоладна поїздка. Ще на півдорозі до Вест-Егга я помітив, що з Гетсбі діється щось не те: він почав уривати посередині свої старанно вибудовані фрази й раз у раз збентежено поплескував себе по колінах, обтягнутих штанами кольору паленого цукру. А тоді нараз запитав:

– Скажіть, друже, що ви взагалі про мене думаєте?

Трохи ошелешений, я спробував відбутись загальними фразами, на які звичайно заслуговує таке запитання.

– Знаєте, давайте я сам розповім вам про своє життя, – перебив він мене. – Бо я не хотів би, щоб у вас склалося хибне уявлення про мене з отих пліток, які ви весь час чуєте.

Отже, йому відомо було, якими химерними звинуваченнями присмачуються розмови в його вітальнях.

– Я розповім вам святу правду! – Він підніс праву руку, немов закликаючи в свідки Бога. – Я народився на Середньому Заході, в заможній родині. Батьків моїх уже немає в живих. Виріс я в Америці, але вчився в Оксфорді, за сімейною традицією. Всі мої предки віддавна вчилися в Оксфорді.

Він скося глянув на мене – і я зрозумів, чому Джордан Бейкер вирішила, що він бреше. Слова «вчився в Оксфорді» він проказав скоромовкою, немов боячись ними подавитися, немов вони вже колись застрявали йому в горлі. І сумнів цей підірвав мою довіру до нього, і я подумав: може, в його минулому і справді ховається якась зловісна таємниця?

– То ви з Середнього Заходу? – перепитав я, ніби недочувши. – Звідки саме?

– Із Сан-Франциско.

– Он як.

– Всі мої рідні померли, і я успадкував чималий капітал.

Сказано це було з такою урочистою скорботою, наче він і досі ще не міг примиритися з думкою про наглий кінець роду Гетсбі. Я навіть подумав був, чи не дурить він мене, але, глянувши на нього, переконався, що це не так.

– Якийсь час по тому я жив собі, наче молодий раджа, подорожував по столицях Європи – з Парижа до Венеції, з Венеції до Рима, – колекціонував коштовності, переважно рубіни, полював на великого звіра, займався трохи живописом, просто так, для себе, й намагався забути одну сумну історію, що сталася зі мною багато років тому.

Я насилу стримав недовірливий сміх. Розповідь його складалася з таких банальних, таких заяжених виразів, що в уяві моїй вона викликала тільки один образ: такого собі персонажа в тюрбані, що полює на тигрів у Булонському лісі, виділяючи з усіх пор тирсу замість поту.

– А потім почалася війна. Вірите, друже, я навіть зрадив їй – ліз під кулі, шукав смерті, та смерть мене не брала – я був мов зачарований. На фронт я пішов лейтенантом. В лісах Аргонна я з двома загонами кулеметників просунувся так далеко вперед, що обидва фланги в мене виявились оголеними – піхота залягла за півмилі позаду. Ми трималися там два дні і дві ночі, сто тридцять чоловік з шістнадцятьма «льюїсами», і коли наша піхота нарешті підійшла, то петлиці на трупах – на горах трупів перед нами – засвідчили, що ті солдати належали до трьох німецьких дивізій. Мене зробили майором, і всі союзницькі держави нагородили мене орденами – навіть Чорногорія, маленька Чорногорія з далеких берегів Адріатики!

Маленька Чорногорія! Він вимовив ці слова так, що вони зависли над ним у повітрі, й покивав їм головою, лагідно всміхаючись. Та його усмішка осягла всю бурхливу історію Чорногорії і висловила співчуття чорногорському народові в його героїчній боротьбі. Вона вмістила в себе оцінку всього того розвитку політичних подій, наслідком якого став цей дарунок від щирого сердечка Чорногорії.

Мою недовіру витіснив захват: перед моїми очима немовби горталися сторінки десятка ілюстрованих журналів. Гетсбі сунув руку до кишені, й на руку мені впало щось металеве на муаровій стрічці.

– Ось цей – від Чорногорії.

На мій подив, орден виглядав як справжній. Я прочитав круговий напис: «Orderi di Danilo. Montenegro, Nicolas Rex»¹.

– Подивіться на зворотній бік.

Там було вигравірувано: «Майорові Джею Гетсбі за мужність і героїзм».

– А ось іще одна річ, яку я завжди ношу з собою. На спомин про Оксфорд. Знято на подвір'ї Трінті-коледжу. Отой, що праворуч від мене, тепер – граф Донкастер.

На фотографії кілька молодиків у спортивних куртках стояли в недбалих позах під аркою брами, на тлі цілого лісу готичних шпилів. Серед них був і Гетсбі, з виду трохи – але не набагато – молодший, з крикетною биткою в руці.

Отже, він казав правду. Мені уявилися тигрові шкури, що пломеніли в покоях його палацу на Великому каналі, уявилося, як він відчиняє скриньку, наповнену рубінами, щоб багряним блиском їхніх граней утамувати біль свого розбитого серця.

¹ «Орден Данила. Чорногорія, король Нікола» (лат.)

– Я хочу звернутися до вас сьогодні з одним великим проханням, – сказав він, задоволено ховаючи в кишеню свої сувеніри. – Через те й вирішив розповісти вам трохи про себе. Щоб ви не думали, ніби я якийсь там нуль без палички. Розумієте, я весь час маю справу з чужими людьми, бо таке в мене життя: кочую з місця на місце, намагаючись забути одну сумну історію, яка зі мною сталася. – Він повагався. – Сьогодні ви почуєте її.

– За сніданком?

– Ні, пізніше. Я випадково довідався, що у вас на сьогодні призначена зустріч з міс Бейкер.

– Цебто ви хочете сказати, що закохалися в міс Бейкер?

– Та ні, друже, зовсім ні. Але міс Бейкер люб'язно погодилася поговорити з вами на цю тему.

Я не мав анінайменшого уявлення, про яку «тему» йдеться, і все це не так зацікавило мене, як роздратовало. Я запросив Джордан на чашку чаю зовсім не для того, щоб вести розмови про містера Джея Гетсбі. Я не сумнівався, що прохання його виявиться від початку й до кінця безглуздом, і на мить навіть пошкодував, що погодився місяць тому приєднатись до велелюдного натовпу в його саду.

Він не вимовив більше жодного слова. Що ближче ми підїздили до міста, то коректнішим він робився. Ми проминули Порт-Рузвельт з оперезаними червоною лінією океанськими суднами й помчали бруківкою припортових нетрів повз темні, але не безлюдні шинки в збляклих позолоті дев'яностих років. Потім обабіч відкрилася Долина Жужелиці, і я встиг помітити розпашілу місіс Вільсон, яка енергійно налягала на важіль бензоколонки.

На розпростертих, мов у птаха, крилах, засліплюючи сонячними зайчиками все довкола, ми пролетіли половину кварталів Асторії – але тільки половину, бо, коли вїхали між опорні стовпи надземної залізниці, я почув знайому тріскотнюву мотоцикла, і нас наздогнав розлючений полісмен.

– Все гаразд, друже! – вигукнув Гетсбі. Він загальмував, витяг з гамана якусь білу картку й помахав нею перед носом полісмена.

– Все гаразд, – погодився той, доторкнувшись пальцями до кашкета. – Тепер я знатиму вашу машину, містере Гетсбі. Прошу пробачення.

– Що це ви йому показали? – спитав я. – Оксфордську фотографію?

– Я зробив колись послугу шефові поліції, і відтоді щороку одержую від нього на Різдво вітальну листівку.

Ми виїхали на великий міст, потік машин миготів на сонці, що сяяло з-поміж ферм, а по той бік річки поставало місто – біле громаддя цукрових конусів та брил, споруджених чиеюсь волею на гроші, що не пахнуть. З мосту Квінборо Нью-Йорк завжди бачиш ніби вперше, він ніби вперше беззастережно обіцяє тобі всі дива й красоти світу.

Повз нас проїхав катафалк, завалений квітами, за ним – дві карети із запнутими завісками й кілька менш похмурих екіпажів для приятелів. У приятелів були скорботні очі, коротка верхня губа виказувала вихідців із Південно-Східної Європи, і, відчуваючи на собі їхні погляди, я порадив, що пишна краса машини Гетсбі порушила жалобну урочистість їхніх думок. На Блеквелс-Айленді ми обминули лімузин, у якому білий шофер віз трьох розчепурених негрів, двох кавалерів і дівчину. Я голосно зареготав, коли вони, зблиснувши білками очей, ковзнули по нашій машині зверхніми, суперницькими поглядами.

«Тут, за мостом, усе можливе, – подумав я. – Геть усе...»

Навіть Гетсбі міг тут з'явитися, ні в кого не викликаючи подиву.

Гомінкий полудень. Ми домовилися зустрітись і поснідати в добре провітрянному підвальчику на Сорок другій вулиці. Поморгавши, при звичаївшись після яскравого сонячного

світла до мороку вестибюля, я нарешті побачив Гетсбі – він стояв і розмовляв з якимось чоловіком.

– Містере Каррауей, познайомтеся – мій приятель містер Вольфсгайм.

Малий на зріст єврей з плескатим носом звів велику голову й наставив на мене два лискучих жмутики волосся, що пишно кущилося в його ніздрях. За мить я розрізнув у напівтемряві його очиці.

– ...тож я тільки раз глянув на нього, – сказав містер Вольфсгайм, поважно потискуючи мою руку, – і, як по-вашому, що я зробив?

– Що? – ввічливо поцікавився я.

Але запитання, очевидно, призначалося не мені, бо він зразу ж випустив мою руку й націлив свого виразного носа на Гетсбі.

– Я віддав гроші Кетспо й сказав: «Кетспо, не платить йому ні цента, поки він не заткне свого рота». І він таки заткнув рота! Зразу!

Гетсбі взяв нас обох під руки й повів до ресторанного залу, і містер Вольфсгайм, проко-втнувши наступну фразу, занурився в стан сомнамбулічної відчуженості.

– Віскі з содовою? – спитав метрдотель.

– Приємний ресторанчик, – сказав містер Вольфсгайм, роздивляючись на пуританських німф на стелі. – Але мені більше подобається той, через дорогу.

– Так, віскі з содовою, – кивнув Гетсбі, а тоді відказав містерові Вольфсгайму: – Там надто задушно.

– І задушно, і тісно, – сказав містер Вольфсгайм. – Зате скільки спогадів!

– Це ви про який ресторан? – спитав я.

– Старий «Метрополь».

– Старий «Метрополь», – сумовито вимовив містер Вольфсгайм. – Скільки облич, яких ніколи більше не побачиш. Скільки друзів, яких уже нема в живих. Повік не забуду тієї ночі, коли там застрелили Розі Розенталя. Нас було шестеро за столом, і цілу ніч Розі їв і пив – і як їв! Як пив! Аж ось десь над ранок підходить до нього офіціант і каже: «Вас там при вході хтось питає» – а в самого, бачу, обличчя якесь дивне. «Іду», – відповідає Розі й хоче підвестись, але я йому не даю, смикаю назад у крісло й кажу: «Що це за штучки, Розі, як ти потрібен якомусь сучому синові, то нехай він заходить сюди, а ти звідси не виходь, ясно?»

Було вже по четвертій, якби не спущені штори, то ми вже бачили б, як світає.

– І що ж він – вийшов? – простодушно спитав я.

– Звісно, вийшов. – Містер Вольфсгайм обурено зблиснув на мене носом. – На порозі ще озирнувся і сказав: «Дивіться, щоб офіціант не забрав моєї кави». І тільки-но він ступив на тротуар, йому вгатили три кулі в його набите черево й дали газу.

– Чотирьох з них потім посадовили на електричний стілець, – пригадав я.

– З Беккером – п'ятьох. – Його ніздрі допитливо скинулися на мене. – То вас, я чув, цікавлять ділові пропозиції?

Вражений таким несподіваним переходом, я розгубився. За мене відповів Гетсбі.

– Ні, ні! – вигукнув він. – Це не той.

– Не той? – Містер Вольфсгайм був очевидно розчарований.

– Це просто мій приятель. Я ж вам казав, про того ми поговоримо іншим разом.

– Вибачаюсь, – мовив містер Вольфсгайм. – Я помилився.

Нам подали соковиту печеню, і містер Вольфсгайм, забувши про зворушливі переваги старого «Метрополя», з лютою вправністю заходився їсти. Водночас очі його дуже повільно оглядали весь зал; на завершення цього кругового огляду він озирнувся й подивився на тих, хто сидів позад нього. Певно, коли б не моя присутність, він зазирнув би й під наш стіл.

– Слушайте, друже, – сказав Гетсбі, нахилиючись до мене. – Я, здається, розсердив вас сьогодні вранці в машині?

Я побачив уже знайому усмішку, але цього разу не піддався на неї і відповів:

– Я не люблю загадок і не розумію, чому ви не можете сказати відверто, що вам від мене потрібно. Навіщо вплутувати в усе це міс Бейкер?

– Повірте, ніяких підступів тут нема, – запевнив він мене. – Зрештою, ви самі знаєте, міс Бейкер – справжня спортсменка, з нею якась там нечесна гра просто неможлива.

Раптом він глянув на свій годинник, зірвався на ноги й вискочив із залу, залишивши мене сам на сам з містером Вольфсгаймом.

– Йому треба подзвонити, – сказав містер Вольфсгайм, простеживши за ним очима. – Чудовий хлопець, чи не так? І з виду приємний, і джентльмен до самих кісток.

– Так.

– Він закінчив Авксфорд.

– Еге ж.

– Він закінчив Авксфордський університет в Англії. Ви знаєте, що таке Авксфордський університет?

– Та чув, що є такий.

– Це один з найславетніших університетів у світі.

– А ви давно знайомі з Гетсбі? – спитав я.

– Кілька років, – відповів він не без гордості. – Я мав приємність познайомитися з ним відразу по війні. Вірите, якусь годину з ним побалакав – і зрозумів, що переді мною прекрасно вихована людина. «Ось, – сказав я собі, – ось кого можна спокійно запросити до себе додому й познайомити з мамою і сестрою». – Він помовчав. – Я бачу, видивитися на мої запонки.

Доти я не дивився на них, але тепер глянув. Запонки були зроблені зі шматочків білої кості напрочуд знайомої форми.

– Справжні людські зуби, – пояснив він. – Найкращі зразки.

– Невже! – я придивився пильніше. – Це ж треба!..

– Еге ж, – він заправив манжети в рукави піджака. – Еге ж, Гетсбі дуже делікатний щодо жінок. На дружину свого приятеля він навіть не гляне.

Коли той, хто викликав у нього цю інстинктивну довіру, повернувся до нашого столу, містер Вольфсгайм одним духом випив каву й підвівся.

– Ми чудово поснідали, хлопці, – сказав він. – А тепер я втечу, щоб не зловживати вашою гостинністю.

– Посидьте ще трохи, Мейєре, – сказав Гетсбі, не дуже наполегливо.

Містер Вольфсгайм підніс руку, немовби благославляючи нас.

– Ви дуже люб'язні, але ми належимо до різних поколінь, – урочисто мовив він. – У вас свої розмови – про спорт, про дівчат, про... – Ще одним помахом руки він замінив той третій іменник. – А мені вже п'ятдесят, тож я вам тільки заважатиму.

Коли він потискав нам руки, а потім ішов до виходу, кінчик його трагічного носа тремтів. Я подумав: чи не образив я його якимось необережним словом?

– Він іноді робиться надто сентиментальним, – пояснив Гетсбі. – Сьогодні в нього, певно, саме такий день. А взагалі його в Нью-Йорку всі знають, а надто на Бродвеї.

– Хто він, актор?

– Ні.

– Зубний лікар?

– Мейєр Вольфсгайм? Ні, він гравець. – Гетсбі повагався, а тоді незворушно додав: – Це він у тисяча дев'ятсот дев'ятнадцятому році провів оту махінацію на чемпіонаті з бейсболу.

– Не може бути!

Я був приголомшений. Я пам'ятав ту історію з бейсбольним чемпіонатом дев'ятнадцятого року, але ніколи не замислювався над тим, як вона сталася, а якби замислився, то просто вирішив би, що вона сталася сама собою. Мені й на думку не спадало, що одна людина здатна

зіграти на довір'ї п'ятдесяти мільйонів чоловік з цілеспрямованістю грабіжника, що зламує сейф.

– Як же він зважився на таке? – спитав я по хвили.

– Скористався з нагоди, та й по всьому.

– А чому його не ув'язнили?

– Не змогли нічого довести, друже. Не такий він простак, щоб дати себе зловити.

Я наполіг на тому, щоб оплатити рахунок. Беручи в офіціанта здачу, я раптом помітив у другому кінці переповненого залу Тома Б'юкенена.

– Підійдімо на хвилику туди, – сказав я. – Мені треба привітатись із знайомим.

Побачивши нас, Том підхопився і пішов назустріч.

– Куди ти зник? Чому не дзвониш? – вигукнув він. – Дейзі страшенно ображається на тебе.

– Знайомтеся: містер Гетсбі – містер Б'юкенен.

Вони коротко потисли один одному руки, і я помітив, що обличчя Гетсбі зробилось напруженим, збентеженим.

– Що в тебе взагалі чути? – допитувався Том. – І як тебе занесло аж сюди, в таку далечінь?

– Ми тут снідали з містером Гетсбі.

Я озирнувся, але містера Гетсбі вже не було.

– Одного ранку в жовтні сімнадцятого року... – розповідала мені за кілька годин по тому Джордан Бейкер, сидючи напрочуд рівно на стільці з прямою спинкою в чайній готелю «Плаза» – ...я бродила по місту, раз у раз сходячи з тротуару на газон. Іти по траві мені подобалося більше, бо я була взута в англійські туфлі на гумових шипах, що вгрузали в м'який ґрунт. На мені була також нова картата спідничка, й, коли вітер трохи задирав її, червоно-біло-сині прапори на всіх будинках напинались і невдоволено ляскали.

Найбільший прапор і найбільший газон були перед домом Дейзі Фей. Їй саме виповнилося вісімнадцять – на два роки більше, ніж мені, – і в жодної дівчини в Луїсвіллі не було стількох залицяльників, як у неї. Вона вдягалася в усе біле, мала двомісний білий автомобіль, і цілий день у неї вдома дзвонив телефон, і молоді офіцери з Кемп-Тейлора палко домагалися честі провести з нею вечір – «ну хоч би годинку!»

Того ранку, підходячи до її дому, я побачила, що білий автомобіль стоїть коло бровки і в ньому сидить Дейзі з незнайомим мені лейтенантом. Вони були так захоплені одне одним, що Дейзі помітила мене, лише коли я вже порівнялася з ними.

– Привіт, Джордан! – несподівано гукнула вона. – Підійди-но, будь ласка, сюди.

Мені полестило, що вона хоче побалакати зі мною, бо з-поміж усіх старших дівчат вона мені подобалася найбільше. Вона спитала, чи не йду я до Червоного Хреста робити корпію. Я відповіла ствердно. То чи не можу я переказати, щоб її там сьогодні не чекали? Поки Дейзі говорила, офіцер дивився на неї так, як кожна дівчина мріє, щоб на неї дивились, і через те, що мені це видалося дуже романтичним, я назавжди запам'ятала ту зустріч. Звали офіцера Джей Гетсбі, і відтоді я чотири роки його в очі не бачила – тож коли ми зустрілися на Лонг-Айленді, мені навіть на думку не спало, що це той самий Гетсбі.

Було те в сімнадцятому році. А наступного року в мене самої вже з'явилися залицяльники, а до того ж я почала брати участь у змаганнях, і ми з Дейзі бачилися рідко. Вона водилася з трохи старшою компанією – якщо водилася з ким-небудь узагалі. Про неї ходили якісь химерні чутки: ніби одного зимового вечора мати застала її за пакуванням валізи – Дейзі збиралася їхати до Нью-Йорка, прощатися з якимсь військовим, що вирушав за океан. Її врешті не пустили, але по тому вона кілька тижнів не розмовляла зі своїми батьками. І більше вже не фліртувала з військовими, зустрічалася тільки з хлопцями, яких через короткозорість чи плоскостопість не брали до армії.

Проте наступної осені вона вже знову була такою, як колись, веселою і компанійською. Незабаром після перемир'я батьки влаштували її перший бал, і в лютому пішла чутка, ніби вона заручена з якимось хлопцем із Нового Орлеана.

А в червні вона одружилася з Томом Б'юкененом з Чикаго, і такого гучного весілля в Луїсвіллі, кажуть, не було. Том прибув із сотнею гостей – чотири спеціальних вагони! – найняв цілий поверх у готелі «Мюльбах» і напередодні весілля подарував Дейзі перлове намисто, що коштувало триста п'ятдесят тисяч доларів.

Я була дружкою Дейзі. За півгодини до початку дівич-вечора я зайшла до неї в кімнату й бачу – вона лежить на ліжку у своїй розквітчаній сукні, гарна, як червнева ніч, і п'яна як чіп. В одній руці тримає пляшку сотерну, а в другій – якогось листа.

– Поздор-ров мене, – пробурмотіла вона. – Оце вперше в житті впилася, і як мені хорроше, як хор-роше!

– Дейзі, що сталося?

Я не на жарт злякалась, бо доти ще не бачила жодної дівчини в такому стані.

– Зар-раз, люба, зар-раз, – вона порилася в кошику для сміття, що стояв коло неї на ліжку, й витягла перлове намисто. – Віднеси це вниз і віддай, кому треба. І скажи їм усім, що Дейзі пер-редумала. Так і скажи: «Дейзі пер-редумала».

І ну плакати – Боже, як вона плакала! Я вискочила з кімнати, розшукала покоївку її матері, ми замкнули двері й затягли Дейзі до холодної ванни. Вона не випускала з рук того листа. Навіть у ванні тримала в кулаці. Дозволила мені покласти його до мильниці лише тоді, коли побачила, що він розлазиться грудками.

Але жодного слова більше вона не вимовила. Ми дали їй понюхати нашатирию, поклали лід на голову, а потім знову натягли на неї сукню, й за півгодини, коли ми вийшли з нею до гостей, вона мала те намисто на шиї, й інцидент був вичерпаний. Наступного дня о п'ятій вона повінчалася з Томом Б'юкененом і вирушила в тримісячну весільну подорож по південних морях.

Я навідалася до них у Санта-Барбарі, коли вони вже повернулись, і, пам'ятаю, аж здивувалась, бо зроду не бачила, щоб жінка була так закохана у власного чоловіка. Він на якусь хвилю виходить із кімнати, а вона вже занепокоєно роззирається й питає: «Де Том?» – і не може ні на чому зосередитися, поки він не з'явиться на порозі. На пляжі вона, бувало, годинами сиділа, тримаючи його голову в себе на колінах, гладила йому пальцями повіки й, здавалося, не могла ним намілуватись.

Це була зворушлива пара – знаєте, дивисься на них, і мимоволі всміхаєшся, і на душі тепло. Це було в серпні. А за тиждень по моєму від'їзді із Санта-Барбари Том уночі на Вен-турській дорозі врізався у фургон – так, що в його машини аж колесо відскочило. Дівчина, що була з ним, теж потрапила в газети, бо виявилось, що в неї зламана рука. Це була покоївка з готелю в Санта-Барбарі.

У квітні наступного року в Дейзі народилася дочка, й вони виїхали на рік до Франції. Там ми два-три рази зустрічалися – в Канні, у Довілі, а потім вони повернулися додому й оселилися в Чикаго. Дейзі там, як ви знаєте, прийняли дуже добре. Компанія в них була безпутна – золота молодь, гультяї, баламути, але Дейзі змогла зберегти бездоганну репутацію. Може, завдяки тому, що вона не п'є. Це велика перевага – лишатися тверезою в п'яному товаристві. Не наговориш зайвого і, головне, можна собі дозволити який-небудь фортель, коли всі довкола повпивалися так, що вже нічого не бачать і не тямлять. А може, Дейзі взагалі ні з ким не крутила романів – хоч є в її голосі щось таке...

Ну, а місяця півтора тому вона раптом знову почула прізвище Гетсбі, вперше за всі ці роки. Було це, коли я спитала – пригадуєте? – чи не знайомі ви у своєму Вест-Еггу з Гетсбі. Після того як ви поїхали додому, вона зайшла до мене в кімнату, розбудила мене й спитала, що то за Гетсбі, про якого я згадувала, і, коли я спросоння описала його, вона якимсь дуже

дивним голосом сказала, що це, напевно, той самий, з яким вона була колись знайома. І лише тоді я збагнула, що Гетсбі – це ж і є той офіцер у її білому автомобілі.

На той час, коли Джордан Бейкер закінчувала свою розповідь, ми вже залишили «Плазу» й з півгодини катались у фаєтоні алеями Центрального парку. Сонце встигло сховатися за високими житлами кінозірок на П'ятдесятих вулицях західних кварталів, і дзвінки дитячі голоси дзвеніли, мов цвіркуни в траві, виспівуючи:

*Я шейх Арабістану,
А ти моя кохана.
В твоє шатро прийду я,
Як тільки ніч настане.*

– Дивний збіг обставин, – сказав я.

– Ніякого збігу обставин тут немає.

– Цебто як?

– Гетсбі купив той будинок, бо знав, що Дейзі мешкає поблизу, по той бік затоки.

Отже, тієї червневої ночі він здіймав свій погляд не тільки до зірок! Раптом я побачив живу людину, що доти була закута в безглуздо пишній обладунок.

– Він просив спитати у вас, – вела далі Джордан, – чи не погодилися б ви коли-небудь запросити Дейзі до себе в гості й чи не міг би він тоді завітати до вас на часинку.

Скромність цього прохання приголомшила мене. Він чекав п'ять років, купив справжній палац, на казкове сяйво якого зліталися хмари всілякої мошви, – і все заради того, щоб мати можливість «завітати на часинку» до чужого дому.

– Невже заради такого дріб'язку треба було розповідати мені всю цю історію?

– Він боїться схибити, адже він так довго чекав. Боїться, що ви можете образитись. Зрештою, колупніть його трохи глибше, й ви побачите звичайнісінького дикуна.

Мені ще не все було ясно.

– А чому він вас не попросив улаштувати цю зустріч?

– Бо хоче, щоб Дейзі побачила його дім, – пояснила Джордан. – А ви мешкаєте поряд.

– Он як!

– Певно, він весь час сподівався, що вона з'явиться на якомусь його бенкеті, – вела далі Джордан. – Але вона не з'являлась. Тоді він почав ніби мимохідь згадувати її ім'я в розмовах, шукаючи спільних знайомих, і першою виявилась я. Ну, а розповів він мені все того вечора, коли прислав по мене лакея. Чули б ви, як він заходив то з одного боку, то з другого, перш ніж дійшов до суті справи. Я, звісно, запропонувала влаштувати сніданок у Нью-Йорку, але його аж пересмикнуло. «Я не хочу влаштовувати ніяких таємних побачень! – заявив він. – Я хочу просто зустрітись з нею в гостях у сусіда». Коли я сказала, що ви з Томом давні приятелі, він уже ладен був дати відбій. Він майже нічого не знає про Тома, хоч каже, що всі ті роки переглядав чиказькі газети, сподіваючись натрапити на якусь згадку про Дейзі.

Вже посутеніло, і, коли ми вїхали під місток, я обняв золотаві плечі Джордан, злегка притис її до себе й запропонував по вечеряти разом. І Дейзі, і Гетсбі раптом перестали цікавити мене, а їхнє місце посіла ця охайна, міцна, обмежена особа, проповідниця всеосяжного скептицизму, що в цю мить граційно відкинулася на мою руку. В голові моїй п'янку, шпарко застукотіли десь почуті слова: «Є тільки ті, що женуться, і ті, що тікають, витривалі й знесилені».

– Дейзі теж треба мати щось у житті, – прошепотіла Джордан.

– А сама вона хоче побачитися з Гетсбі?

– Вона не повинна нічого знати. Гетсбі не хоче, щоб вона знала. Ви просто запрошуєте її на чашку чаю.

Ми проминули стіну темних дерев, і в парк улилося ніжне хистке світло фасадів П'ятдесят дев'ятої вулиці.

На відміну від Гетсбі й Тома Б'юкенена, я не мав дівчини, чий безтілесний образ витав би серед темних карнизів та сліпучих вогнів реклами, а тому я міцніше стис в обіймах ту, що сиділа поруч. Блідий зневажливий рот усміхнувся мені, і я пригорнув її до себе ще міцніше, так, що наші уста зустрілися.

Розділ 5

Повертаючись тієї ночі до себе у Вест-Егг, я неабияк злякався, вирішивши, що мій будинок горить. Друга година ночі, а увесь кінець мису охоплений загровою, кущі відсвічують примарним світлом, дроти між стовпами мерехтливо зблискують. Та коли таксі завершило за ріг, я побачив, що це будинок Гетсбі сяє всіма вогнями від вежі до підвалів.

Спочатку я подумав був, що там відбувається черговий бенкет і буйні веселощі завершуються грою в хованки чи в сардинки, яка поширилася по всіх приміщеннях. Але чому тоді не чути ніякого галасу? Тільки вітер шумить у деревах, розгойдує дроти, і світло у вікнах то гасне, то спалахує, неначе будинок підморгує комусь у нічній темряві...

Коли моє таксі, фуркочучи, поїхало геть, я побачив Гетсбі – він ішов до мене по траві.

– Ваш будинок виглядає, як павільйон Всесвітньої виставки, – сказав я йому.

– Справді? – Він неухважливо озирнувся. – Це я провів невеличкий іспекційний обхід. Слухайте, друже, давайте прокатаємося на Коні-Айленд. Моєю машиною.

– Уже пізно.

– То, може, поплаваємо в басейні? Я за все літо ще жодного разу в ньому не плавав.

– Мені вже час спати.

– Ну, як хочете.

Він чекав, вочевидь, насилу стримуючи хвилювання.

– Міс Бейкер розмовляла зі мною, – сказав я нарешті. – Завтра я зателефоную Дейзі й запрошу її на чашку чаю.

– А, добре, – сказав він недбало. – Тільки мені не хотілося б завдавати вам клопоту.

– Який день буде для вас найзручніший?

– Який день буде найзручніший для *вас*? – квапливо виправив він мене. – Повірте, я справді не хотів би завдавати вам клопоту.

– Може, післязавтра?

З хвилину він розмірковував. Потім невпевнено зауважив:

– Треба б підстригти газон.

Ми обидва подивилися туди, де проходила чітка межа між моїм занедбаним, кошлатим травником і його темнішою, бездоганно рівною ділянкою. В мене майнула підозра, що він має на думці мій газон.

– І потім іще одне... – сказав він нерішуче й затнувся.

– То, може, відкладемо на кілька днів? – спитав я.

– Та ні, я не про те. Тобто... – Не знаючи, як розпочати, він силкувався підшукати потрібні слова. – Розумієте, я оце подумав... Мені спало на думку... Ви, здається, заробляєте небагато, еге ж, друже?

– Та не дуже багато.

Моя відповідь, певно, додала йому рішучості, і він повів далі більш упевнено:

– Я так і думав – вибачте, якщо я... Розумієте, окрім основної своєї справи, я зайнявся ще й побічною – підвернулась, як то кажуть, на стороні. Тож я оце подумав – оскільки ви заробляєте небагато... Ви ж, здається, продаєте цінні папери?

– Намагаюсь.

– То це може вас зацікавити. Часу забере небагато, а заробити можна добре. Щоправда, йдеться про справу, певною мірою конфіденційну.

Тепер я добре розумію, що за інших обставин ця розмова могла б переінакшити все моє життя. Але це була така явна й така нетактовна пропозиція оплати за послугу, що мені лишалось тільки одне – відмовитися.

– Ні, дякую, я надто зайнятий, – відповів я – На додаткову роботу в мене просто немає часу.

– Не думайте, що вам доведеться мати справу з Вольфсгаймом. – Мабуть, він вирішив, що я цураюся «пропазичій», про які згадувалося за сніданком, але я запевнив його, що він помиляється. Він постояв ще трохи, сподіваючись, що я продовжу розмову, але мені, заглибленому у свої думки, не хотілося говорити, тож урешті він неохоче поплентався додому.

На душі в мене було легко й радісно після вечора, проведеного з Джордан, і я, здається, просто з порога поринув у глибокий сон. Тому не знаю, чи їздив Гетсбі на Коні-Айленд, чи ще кілька годин «інспектував» кімнати свого святково освітленого будинку. Наступного ранку я з контори подзвонив Дейзі й запросив її до себе на чашку чаю.

– Тільки приїзди сама, без Тома, – попередив я.

– Що?

– Приїзди без Тома.

– А хто такий Том? – невинно спитала вона.

В умовлений день зранку вперіщила злива. Об одинадцятій якийсь чоловік у дощовику підкотив до моїх дверей газонокосарку, постукав і повідомив, що його прислав містер Гетсбі підстригти мій травник. Тільки тут я згадав, що забув попередити свою фінку, щоб прийшла по обіді, тож довелося сісти в машину й вирушити до селища, де я насилу розшукав її серед розмоклих вибілених будиночків, а разом купив кілька чашок, лимони й квіти.

Квіти я, проте, купив даремно: о другій годині від Гетсбі прибула ціла оранжерея і до неї – незліченна кількість вазонів. За годину по тому двері рвучко розчинились, і влетів сам Гетсбі в білому фланелевому костюмі, сріблястій сорочці й золотавій краватці. Він був блідий, під очима – темні кола після безсонної ночі.

– Ну, як, усе гаразд? – ще з порога спитав він.

– Якщо ви про траву, то вона виглядає чудово.

– Яка трава? – спантеличено спитав Гетсбі. – А, розумію – газон!

Він глянув у вікно, але, судячи з виразу його обличчя, навряд чи щось побачив.

– Так, виглядає дуже добре, – неуважливо кивнув він. – У котрійсь із газет сказано, що на четверту дощ припиниться. Здається, в «Джорнел». А у вас є все потрібне до... ну, до чаю?

Я повів його у кухню, де він досить критично подивився на мою фінку. Потім ми вдвох прискіпливо оглянули дванадцять лимонних тістечок, що їх я купив у кондитерській.

– Як, вистачить? – спитав я.

– Авжеж, авжеж! Цілком! – сказав він. І досить вимушено додав: – Дуже...

Десь о пів на четверту дощ ущух, перейшовши в густий туман, у якому плавали, мов росинки, поодинокі краплі. Гетсбі невидючими очима переглядав сторінки «Економіки» Клея, здригався, коли під важкими кроками фінки в кухні зойкали мостини, і раз у раз напружено вдивлявся в заволожені вікна, неначе там, за ними, незримо відбувались якісь тривожні події. Потім він зненацька підвівся і, затинаячись, оголосив, що йде додому.

– Чому раптом?

– Ніхто вже не приїде на чай! Пізно! – Він подивився на годинник з виглядом людини, яку десь-інде чекають нагальні справи. – Не ждати ж мені тут цілий день.

– Отакої! Ще ж тільки без двох хвилин четверта.

Він знову сів у крісло, скривившись так, наче я штовхнув його туди, і ту ж мить почувся шурхіт шин автомобіля, що підїздив до мого будинку. Ми обидва підхопились, і я, вже теж досить схвильований, вийшов надвір.

Алейкою між мокрим віттям бузку наближалася велика відкрита машина. Коли вона зупинилася, з неї, з-під збитого набакир трикутного лавандового капелюха, визирнуло осяяне радісною усмішкою обличчя Дейзі.

– Оце і є твоя оселя, сонечко моє?

Її милозвучний голосок озвався веселою піснею в доти одноманітному плюскоті дощу. Спочатку слух мій увібрав тільки мелодію сказаного, її переливи, а вже потім до мене дійшли слова. Мокре пасмо волосся лежало в неї на щоці, мов мазок синьої фарби, краплі дощу поблискували на руці, яку вона подала мені, виходячи з машини.

– Признайся, ти закохався в мене? – шепнула вона мені у вухо. – Чому я неодмінно мала приїхати сама?

– Це – таємниця замку Кабальної Оренди. Скажи своєму шоферові, щоб поїхав кудись на годинку провітритися.

– Ферді, повернетеся по мене за годину. – І до мене пошепки, немов звіряючи важливу таємницю: – Його звати Ферді.

– А його ніс не блищить від запаху бензину?

– Здається, ні, – простодушно відповіла вона. – А чому ти питаєш?

Ми ввійшли до будинку. На мій невимовний подив, вітальня була порожня.

– Ну сміхота! – вихопилося в мене.

– Це ти про що?

Негучний, сповнений гідності стукіт у вхідні двері змусив її озирнутись. Я пішов відчиняти. Гетсбі – блідий як смерть, руки, мов чавунні гирі, в кишенях піджака – стояв у калюжі й дивився на мене трагічними очима. Не виймаючи рук з кишень, він на негучких ногах перейшов зі мною передпокій, рвучко крутнувся, мов маріонетка на ниточці, й зник у вітальні. Все це було анітрохи не смішно. Чуючи калатання власного серця, я повернувся і щільніше причинив вхідні двері: дощ знову посилювався.

З хвилину стояла цілковита тиша. Потім з вітальні почулось якесь здушене бурмотіння, короткий сплеск сміху, а по тому – неприродно дзвінкий голос Дейзі:

– Мені дуже, дуже приємно бачити вас знову! – І – мовчанка, довга, задовга, нестерпна. Стовбичити далі в передпокої було безглуздо, тож я ввійшов до кімнати.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.